

CATALUNYA

Revista mensual

NOVEMBRE Y DESEMBRE DE MCMIV

MINISTERIO
DE CULTURA

Neus y fajols d'Olòt

MINISTERIO
DE CULTURA

Universitat, 7

Adelina de Balle

*Reyna de la Festa
del Certamen Literari d'Olot
de 1904*

MINISTERIO
DE CULTURA

Olot

No hi falta l'humil ressó de la meua veu en el chor de lloanses que avuy l'hi endressa CATALUNYA, perque ni la molt alta representació ab que m'honraren sos fills, ni els devers de la justícia, ni la forsa del afecte, ni els llassos de la sanch, em permeten enmudir may quan del enaltiment d'Olot es tracta.

Si aquella veu fos la d'un poeta, l'hi cantaria un hymne quals alades estrofes enlayressen la corona de flors fins al front d'aytal regina. Es tan sols la d'un aymador de la fe, de la patria, de la tradició, del art y de la cultura, y, en defecte de mellor presentalla, l'hi rendeix ab aquestes ratlles l'homenatge de son entussiasme per l'ideal, car no hi ha terra com la olotina pera symbol d'aquells amors.

Terra sana y feconda, reliquiari de la fe, gloria de la patria, verger de la pietat, guardiana de la tradició, baluart del ordre social, rusch del trevall, encant de la naturalesa, empori del art, exemple de cultura..., es la miniatura esplendorosa de aquell poble estimadíssim qual restauració cristiana, política y social somniem. Y per aixó el present tribut literari dedicat a la vila y comarca d'Olot, em sembla l'echo del perdurable crit d'admiració de Catalunya envers aquella la sua imatge fidel en tot l'esclat de la més florida hermosura.

FRANCISCO ALBÓ Y MARTÍ.

A una Donzella

Premi de la Flor Natural en el darrer Certamen Literari d'Olot

I

Sigas infatigable com l'agulleta xica
de les lleugeres passes y l'ayre joguïnós;
solícita y feynera, per tot allà hont se fica
l'agulla clou piadosa l'esquins mes dolorós.

Y les gentils donzelles, rihent, de mica en mica,
lo Irreparable cusen ab fils de tots colós;
la atenta fa prodigis, la qui s'distreu es pica
y en la panera minvan o crexen les blancôs.

L'agulla,—qu'es, oh fada, ta mágica vareta—
el front seré qu'inclinas demunt la roba neta
envolta d'orenelles d'un cántich renadiu.

Perqué sense la tasca no hi ha plaher durable;
perxó mentres l'agulla trevalla infatigable
son dols ullet minúscul eternament sonriu.

II

Y sigas fressejanta com unes estisores
qui passen victorioses dexant retalls morents,
y sempre ab la rialla de fresques y sonores,
y sempre ab l'alegría d'atravessar corrents.

Tal volta els dits suavissims les creuen destructores,
car tot assó que s'talla ho han de cusir pacients;
mes en els dits cavalcan les folles viadores
y s'obren pas hontsiga com Reynes resplendents.

No siguis com aquelles estisores damnades,
qu'ohim a frech de testa, qu'escursan les diades—
l'ehina ab que les Moires no's cansan de tallâ.

Mes com les estisores brillantes d'alegría,
les estisores clares de nostra fantasía
qui tallan generoses la roba del Demá!

III

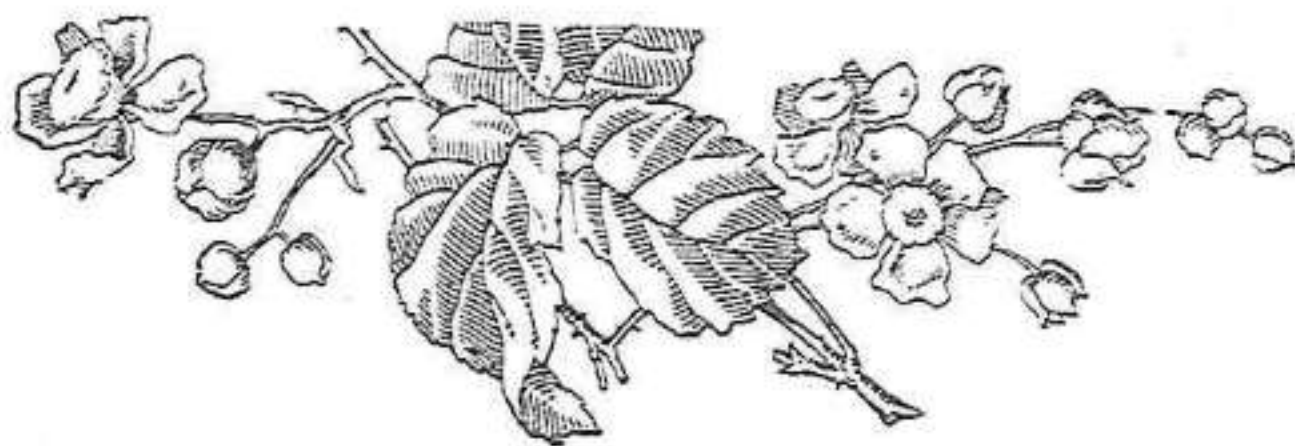
Y sigas coratjosa com exes claus qui nian
en ta gentil butxaca saltironant tot l'any;
avies y revesavies per ceptre les tenían;
els cauen dents, son grogues, potsê ningú les plany.

Prou els rublerts calaxos llurs glories te dirían,
y aquelles portes, closes al copdiciós afany.
Si les abandonessin les claus se morirían;
tossint, febles y ranques, donan la volta al pany.

Son les bones amigues de la llar, vigilantes;
les velles mes espertes, les joves mes brillantes,
tant dringan en les golfes com en els grans palaus.

Si un día hi ha molts núvols y trona y plou afora,
y esporuguides venen les bruxes a ta vora,
axécat valerosa fent un remor de claus.

JOSEPH CARNER.

L'ánima de la veyà

Rondalla Popular

En una casa hi havia una viuda que tenia molta maynada y no savia que da'ls-hi per menjar.

També hi havia una veyà que feya temps que l'havían recullida.

Un día tota la maynada plorava:

—¡Mare, tením gana! ¡Mare, tením gana!.....

Ella qu'agafa la veyà, la mata, li colga'l cap, neteja'l cos, 'l fica en un caldero y quan es cuyt 'l dona a la maynada, que s'en varen ben atipar.

Quan varen ser ben tips, 'ls porta al llit y ella també s'en hi va.

Al cap d'una mica sent:

—¡Pom, pom!

—¿Qui hi ha?—pregunta ella.

—¡Soch al primer escaló!—li diu la veu de l'ánima de la veyà.

—¡Pom, pom!

—¿Qui hi ha?

—¡Soch al replá de l'escála!

Al cap d'una estona mes:

—¡Pom, pom!

—¿Qui hi ha?

—¡Ja soch a dalt!

Al cap d'una mica mes:

—¡Pom, pom!

—¿Qui hi ha?—deya ella, porque la mateixa por li feya dir.

—¡Ja soch a la porta del quarto!—li feya aquella veu.

Y desseguida:

—¡Pom, pom!

—¿Qui hi ha?—fa ella tota espantada.

—¡Ja soch a l'esponal!..... ¡¡Ja't tinch!!

Y se l'en va emportar.

SARA LLORENS Y CARRERAS.

(Recullida de viva veu y mot a mot de la Margarida Bassaganya.)

N'existeixen algunas variants, per exemple la qu'ab el títul de «Lo Mort» va publicar En Maspons y Labrós en la 2.ª serie de «Lo Rondallayre». La present versió, olotina, es la que menys interés té, y's posa aquí per sa procedencia tan sols.

Pertany a aquelles rondalles esporuguidores, curiosíssimes pe'ls folk-loristes, pero que no s'haurían de donar a conéixer a les criatures).

Pel Montseny

Cap al tart

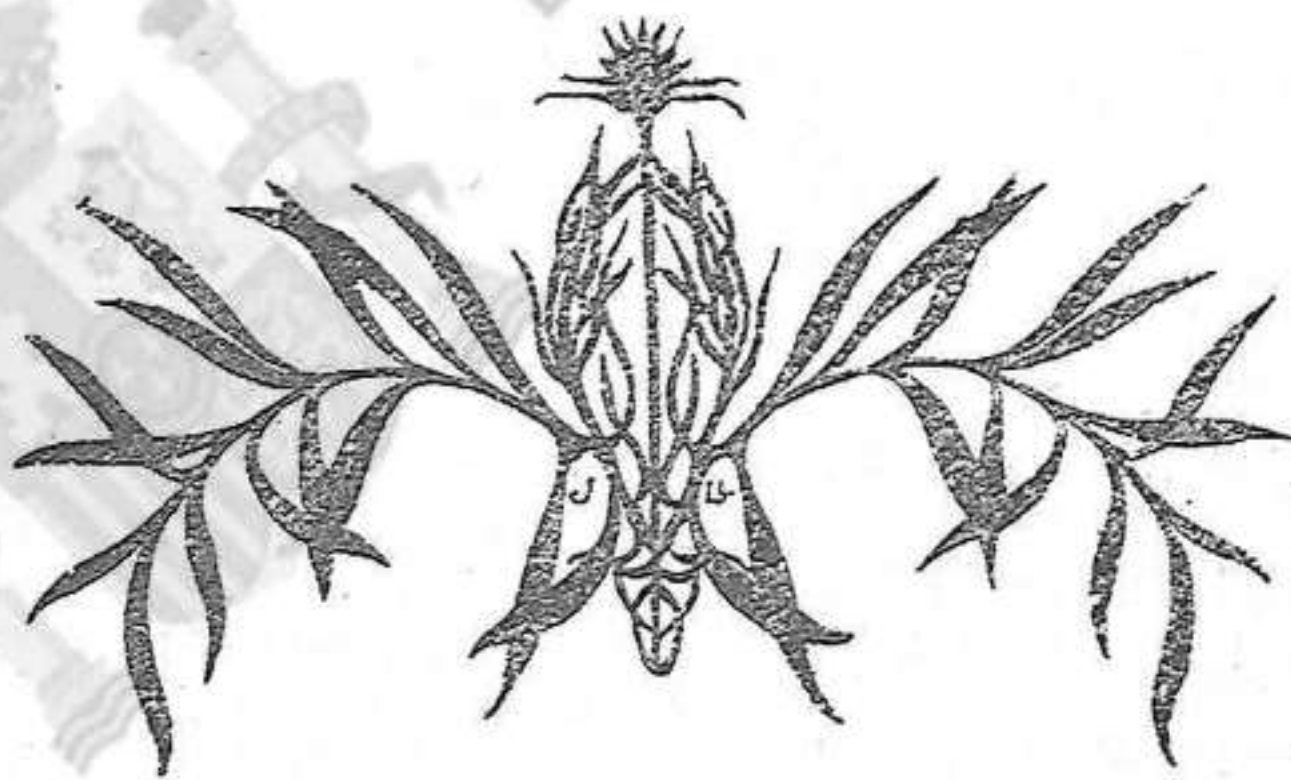
(Poesia il·lorejada en el darrer Certamen Literari d'Olot)

Lo Sol, darrera'l Pla-de-la-Calma desert,
com un gran borralló mandrosament se pert.
Lo cel, plàcit y llis, s'exten per l'infinit
com l'estany ideal dels cignes blanchs. La nit
assotja avidament darrera les Agudes.
La Lluna-plena surt ab les galtes molsudes,
ab els ulls dexondits y la boca esquexada,
avergonyit l'espai ab una riallada.
Los turons y les valls en sos llits desiguals
s'endormiscant plegats. Les fonts y rierals
ab maternal amor butzinan entre dents
la «Cansó dels gegants y dels noys mal-creyents»,
y per demunt de tot perdura, gegantina,
de Matagalls la Creu. Es la nota divina.

Les vaques y'ls badells pels rasos verts pasturen
remugant desmenjats. De tan en tant s'aturen
y, un bruel exhalant d'intensa melangia,
cercan en l'horitzó la llunyana establía.
Camí de Coll-Pregón d'ovelles un remat
pel dret, rostos avall, ab furia se rebat,

y en mitj del remolí l'atíen els pastors
brassejant y cridant com en uns xucladors.
Y axecantse y cayent, voltats de polsaguera
arriuan al collet. Ja les nits els hi espera.
Lo Sol ja s'ha perdut. La llum s'ha fos. La Lluna
s'ha tota esblanquehít y herlosejat com una
donzella a qui l'edat torna bella y prudent.
Y la corona tot l'estol del firmament.
Ja arriuen al corral de sinuós teulat.
Ja'l remat es a dins. La porta s'ha tencat;
y per sobre'l llindar traspúa'l color groch
qu'escampen els tions desde la llar de foch.

JAUME BOFILL Y MATAS

Cartas

á D.ª María de Rajadell y Vallgornera, d'Olot

Sra. Dona María

J.

Segona carta he rebuda de V^m y no li poguí respondre per causa dels cafers de curar, y altres ocupacions, me alegro que luego fes executar en la sua filla lo que li scrigui, vulla lo Sr. remediaria (si convé) com jo desitjo, per mes amarlo; no me olvido jo tots los dies de encomanarley á Deu. V^m veurá lo que fasa que avenir quant acás millor sera lo allargaro, perquè lo temps no es a proposit per poder posarse en camí, y persó ly scrigui no mogues res, y lo altre que sea menester tenir fe, de exa vila de Olot nean vinguts alguns y jo osento molt que ablo fret se posian en camí, mes si tots curan en vaia (?), mes auns entra la fe y a mitja cura pare; com a un minyo de un Dr. en medecina de exa vila que de una cama curta que no podía arriba en terra lay señi y lay stiri y luego la arriba a terra, y los días seguenta posa lo peu pla, pero ha molts días que ses aturada la cura, que per encara no te forces per anar sens croces, encara que per camí pla va ab una croça y axy la fe ho fa & y axis V^m podra dir a exa dona que te devocio de ser religiosa que lo temps no es a proposit per venir; y de tots los mals que te non fassia cas que son embustas y mals aparens per destorbar la vocasio, que se senya ab agua beneyta al cap, al pit y ventre y ahont se vulla que se

sentia dolor, y al menja quey tiria aigua bayta y diga una salva á
N^a S^{ra} que si ofa ab fe no aura de venir y que no dexe per tots los mals
los exercicis spirituals y me comania a Deu que jo fare lo mateix, y per
V^m y la sua filla Deu la g^t B^a
. ser^{dor} de V^m lo Dr. Joseph Oriol.

10 Mars 1701.

Sra. Dona María

Per mans d'un ciego rebo la de V^m y me alegro de las bonas noticias
de sa salut, també la goso (gracias al Sr.) per lo que V^m sía servida ma-
narme, y que la S.^{ra} Fran^{ca} ho passia bé, que jo la tinch molt present en
lo sacrifici de la Missa, y que no donia lloch en titubear ó reparar en lo
dit y ho fasse ab aliento y fé y no tant flacament, que me apar entra una
poca de flaqueza; que revive la fé en Jesuchrist y se dexe de escoltar
pensaments y quant al anar jo aquí, no está en ma ma, sino en lo dispo-
saro N^e S^r; si per cas, confio anari del mateix modo que antes, puix
N^e S^r, 25 añys ha en totas las marxas no mea donat lloch de llogar
altras camas per caminar, ni anant á Roma y mentres me las concervia
no crech llogarna ho usarne de altres, ya he despatxat lo ciego que es
lo portador de esta puix no te lloc de entretenirse, que tinga fé y pacien-
cia en posarsi aigua beneyta que si convé no li faltará. Quant á la filla
que esta grossa de part confien en N^a S^{ra} que la deslliurara y ja fare ora-
ció particular pér ella y para tota la familia de V^m que lo S^r los gurde
en sa gracia Amen Abril 2 de 1701 servus inutil de Ch^{to} y de V^m lo
Dr Joseph Oriol Pre

BEAT JOSEPH ORIOL.

Aquexes lletres son piadosament conservades a casa del senyor Marqués de Vallgor-
nera, a Olot.

Perfils

Llorejats en el darrer Certamen Literari d'Olot

I

La rosa

La rosa era vermella,
Mes ara ja no ho es;
Si'l mon parlava d'ella,
Les flors encara mes.

—

Ahí's rigué envanida
Dels floreixents clavells;
Mes ha caigut marcida
Y ara se'n rihuen ells!

II

La fulla

Una resseca fulla
Sent que's remulla;
El vent gelat la mou a tot indret
Y cau del arbre, tremolant de fret...
Fa un tom... y au altre tom; després s'atura
Y'l fanch que creix l'hi dona sepultura.

III

Les mosques

Brunzen les mosques dolsament
Sobre la terra ardenta encara;
Sense parar esment
En que del sol que va a Ponent
S'ha esgroguehit la roja cara.

Brunzen les mosques tristament
Sota del roure centenari...
¡Senten un greu torment!
Per triomfar del colp de vent,
Cada volada se'ls hi fá un calvari!

Al peu del arbre corpulent
Tot un aixam comensa a ploure...
¡Moren les mosques dolsament!
Totes han fet son testament
En les entranyes del vell roure.

IV

El vell pardal

Al brí mes alt del cirerer nevat
Tot tremolós el vell pardal se'n vola;
Y al peu del arbre el vent que s'hi rebat
En remolí les fulles agombola.

—

El brí mes alt del cirerer nevat
Lleugerament tremola!..

—

Del cap de munt del arbre a la teulada
S'hi va ab una volada;
Mes qui per viure hi cerca un raig de sol
No hi va quan vol.

—

El brí mes alt del cirerer nevat
Te'l fret mes a la vora;
El vell pardal s'hi troba corgelat
Y clou per sempre l'ala voladora!

—

El brí mes alt del cirerer nevat
De gota en gota'el plora!

14 d'Agost de 1904.

Cant de Pasqua

Llorejat en el darrer Certamen Literari d'Olot

I

¡Al-leluya, germans, la Patria es viva!

Pels camps assahonats
Grogueja ja l'ufana dels seus blats!
¡Treyeune'l gram que de pujar els priva!

—
Del blat de casa'ns pastarem el pá;
Que'l forasté es mal sá!

¡Al-leluya, que ja'l bon temps arriba!
¡La Patria es viva!

II

¡La Patria es bella!
Aquets perfums de flor,
Aquets hymnes sagrats del trovador
Son l'alé del seu pit, son la veu d'ella!

—
¡Quin cor mes dols que té la nostre Mare!
¡Qu'es tendre y jove encara!

—
¡Que Deu ens dó cōratje y bona estrella,
Per la salut de nostre Patria bella!

III

¡La Patria es forta!

Ab la robusta empenta del seu bras
Ella s'ha fet bon pas
Entre'ls sayons que la vetllavan morta!

—

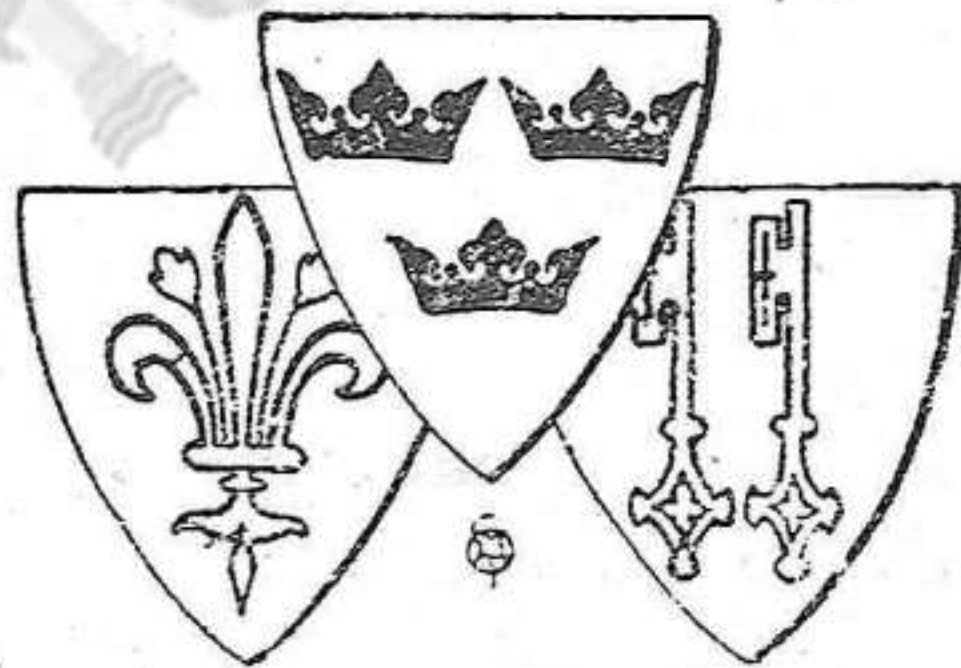
¡Té'l seu casal obert de bat a bat
De cara al vent que dú la llibertat
Y ningú l'hi farà barrar la porta!

—

¡Al-leluya, germans, la Patria es forta!

JOSEPH PARADEDA Y SALA, PBRE.

13 d'Agost de 1904.

Lletra menuda

Dos pagesos de montanya tenían questions sobre un camp. L'un pretenía qu'era seu, l'altre també. Un d'ells se'n ana a ciutat a trobar un procurador, explicantli fil per randa la questió. Quan lo pagés hagué acabat de parlar, lo procurador li respongué: — Tot aixó no us dongui cap ansia; esteu en vostre dret, teniu tota la rahó, y la justicia fallará en favor vostre. ¿Sabeu de lletra?— No senyor— feu lo pagés, aixó es lo que'm sab greu.— Donchs espereuse.— Lo procurador feu quatre ratlles, les entregá al pagés y li digué:— Teniu; aneu ab fulano de tal, que es amich meu, y advocat de tota confiansa; no heu de fer altra cosa que posarlo una mica al corrent del assumpto: lo demás corre a cárrech meu.

Marxá'l pagés tot content, agraphint moltíssim les bones noves que li doná'l procurador; pero en compte d'anarsen a trobar l'advocat, descloqué la carteta y's posá a llegir. Lo que no savía llegir era lletra grossa, pero la lletra menuda l'entenía molt be; deya aixís la carta:— Se posan a tret dos colomets novells de la montanya, tú ploman un, y jo'n plomaré un altre.— Lo pagés feu la mitja rialla, se'n torná al seu poble y ensenyá la carta al seu enemich. Després d'haverse enrahonat, y calculat que'ls tribunals se menjarían el camp, las cullitas, y a n'ells y tot, lo partiren amigablement y restaren amichs.

Però enviaren al procurador y al advocat la següent carta: «També'ns agradan los colomets tendres, que vostés volían plomar; aixís es que hem determinat plomarlos nosaltres.»

JOSEPH BERGA.

Descripció d'Olot

En Pau Estorch y Siqués, qu'escrivía als comensaments de nostra Renaixensa usant el pseudònim *Lo tamboriner del Fluvià*, havia concretada la seva Estètica en els següents versos:

Per entonar un himne a Deu tronant,
D'orga los bufets venen per encant:
Per expressar al viu guerres campals,
Vingan trompetas, cornetins, tabals;
Per cantar *il mio ben.... per te sospira*,
Toques en hora bona l'harpa o lira:
Mes per dir jo mon vers ab gust, ab tino,
Res hi trobat millor qu'el tamborino.

En Pau Estorch ens ha llegat una curiosa descripció d'Olot, que reproduhim tot seguit:

Veniu, sius plau, Terpsícore aixerida,
Deixau l'encens que us crema lo Helicó,
Y per pintar lo sol quem dona vida
Dictaume Vos ab sacra inspiració.

Dirigiu bé lo flam en que está encesa
De est cor amant la fina voluntat,
Y si al pintal' no brilla sa bellesa,
Feu brille almenys la de la veritat.

Un pesebret cantau plé de verdura
Y rodejat d'elevadíssims monts,
Quant hom lo veu en tota sa hermosura
Per estar net de boyras l'horisont.

Terra tantost no's veu en estes terres
Que de pudor exemple volent dar,
Catifas mil les planes, monts y serres,
De un hermós vert saben engalanar.

Quant lo rigor del fret seca la fulla
Del carregat pomer, brilla son fruyt;
Quant poch á poch la parra se despulla,
L'ansó, vivent apoyo, umple lo vuyt.

Quant ja dels blats la ben daurada espiga
Rebría dany ab mes patons del sol,
Ab cent rebrots de nou la terra abruga,
Ab un gay vert, lo delicat fajol.

Del morú blat apenas en grogueja
Lo flonjo tronch que arriba a son arrench,
Ja fa algun temps que en sas plantas verdeja
Lligant sos peus, lo fecundíssim fench.

Cantan montets, teixits de mil guirnaldes
Y plens d'aucells que ab plácidos trinats
Cantan tresors que en ses boniques faldes
Posá lo cel visibles y amagats;

Y aquells alts munts que la llur cabellera
Del vent del Nort perderen als bufets,
Pera que l'lloch que amparan ser poguera
Sempre festiu y rich ab sos esplets.

Qual débil noy que en desfeta borrasca
Dels elements á la furia te por,
Y ab son paret se abraça, ajup y atasca,
Y est per salval fa cara a tant furor:

¡Oh patria! axí te miro reclinada
De monts potents al saludable abrich;
Monts que ab orgull sa testa ben pelada
Mostran al mon, lo teu ingrat amich.

Cantan de foch les boques apagades,
Hont flors y fruyts fa sigles van brotant,
Les que sovint donen tristes bufades,
Com lo respir del pobre agonisant.

Cantan los llochs en que naturalesa
Ab aygua saben pedres convertir
Les fruytes, tronchs o qualsevol raresa
Que puga allí per poch temps residir.

Cantan tants rechs que fent grates juguines
Y herbes llepant y saules en lo plá,
O be d'argent escales peregrines,
Buscan, apar, son centro lo Fluviá:

Y al bon pagés, mirall de agricultura,
Qu'es feu expert a copia de trevalls;
La caritat, sa indómita bravura,
La sobrietat, sos costums y sos balls.

De manantials digan si's pot lo número,
Tants fòssils blans o com lo ferro durs,
Tan abundants, tan cristallins y purs:
De lavas mil aquell insondable útero;

Cantan també les moltes maravelles
Quel sabi trob'en aquest paradís,
Hont cada jorn, millor que en les estrelles,
Veu quelcom nou buscant o de improvis.

Cantan per fí, recordan a la historia
Los grans varons que aquest sol produhí,
Y les virtuts que son honor y gloria
Del laboriós pays en que nasquí.

PAU ESTORCH Y SIQUÉS.

Tamboriner del Fluviá.

Una variant olotina

de "La cendrosa"

Una vegada hi havia una noya que tenia madrasta y no l'estimava gens. Y la madrastra tenia duas fillas.

Un día aqueixa dona, va dir a las sevas fillas que's fessin un vestit ben maco qu'irían a fira, y un dematí's van aixecar y's van posar ben macas, y la madrastra va cridar a la *Cenrosell* y li va dir:

—Nosaltres *mun* aném a fira, y tú tens de fer el dinar pe'l teu pare y el sopar per tots nosaltres; tens de pastar y fes-hi tres cocas; y si al vespre tot aixó no ho tens fet, te treuré fora de casa.

Aleshoras las sevas germanas li van preguntar qu'es lo que volía de fira, y ella va dir:

—Un pinyó.

Y ellas van fer:

—¡Mira, mira, la *lluminera*!

Vetaquí qu'ella's va quedar a casa seva, plora que plora; y li va sortir una senyora y li va preguntar:

—¿Qué tens Marieta? ¿de qué ploras tant?—Sí ¡de que tinch de plorar! que la meva madrastra y las meas germanas han anat a fira y a *ne mi* m'han deixat sola, y tinch de fer el dinar pe'l pare y el sopar per tots, tinch de pastar y encara tinch de passar la farina, y si al vespre *gon vinrán* no tinch tot aixó fet, me treurán a fora.

Y aquella senyora, qu'era la Mare de Deu, li va dir:

—No ploris; ves-t'en a comprar, y quan tornis, ho farém tot.

Y mentres va ser fora, la Mare de Deu va passar la farina, va pastar y va fer las tres coquetas; y li va quedar el pá més blanch que no quedava may a la madrasta. *Qont* ella va tornar, ja va ser tot fet y aleshoras la Mare de Deu li va dir que no plorés més y que fos ben bona *miona*.

A entrada de vespre varen arribar la seva madrasta y las germanas; y desseguida li van preguntar si ho tenia tot fet y ella va dir que sí.

—Té, *Cenrosell*, aquí tens el pinyó—li van dir las sevas germanas.

A l'endemá dematí, *gon* se van llevar, van fer lo meteix; la seva madrasta li va dir:

—*Cenroseli*'ns en aném; avuy tens de fer també'l dinar pe'l teu pare, y sopar per tots; tens de passar la roba per aigua, tens de fer la bugada, la tens d'aixugar, y la tens de desar al guarda-robas; y si al vespre no tens tot aixó fet, te treuré a fora.

Ella's va posar a plorar y va dir:

—¡May m'hi voleu a fira a *ne* mi!

Y la seva madrasta va dir que nó, porque era massa *lleja*; las sevas germanas li van dir:

—¿Qué vos, de fira?—y ella va dir:

—Avuy, una *'veyana*.

Aleshoras, ella's va quedar en un recó plora que plora y li va tornar a sortir la Mare de Deu y li va preguntar:

—¿Qué tens Marieta?

—¡Qu'haig de tenir! las mevas germanas y la meva madrasta s'engan anat a fira, y jo tinch de fer el dinar pe'l pare y el sopar per tots; passar per aigua tota aqueixa roba, per la bugada, aixugá'la y desá'la al guarda-robas.

La Mare de Deu li va dir:

—Mira; tú ves a comprar.

Y mentres va ser a fora, la Mare de Deu li va rentar y fer aixugar la roba, la va desar y *gon* ella va tornar, tot aixó ja era fet.

Aleshoras la Mare de Deu li va dir que fos bona *miona* y que no s'espantés may.

A entrada de vespre, va arribar la seva madrasta y lo primer que li va preguntar, si havia fet tot lo que li havia dit y s'en va anar a mirar el guarda-robas y va trovar la roba més neta y més ben posada que no l'havia tinguda may ella.

Aleshoras, las sevas germanas li van donar la *veyana* diguent-li:

—Té ¡mira, mira, la *lluminera!*

L'endemá dematí, la seva madrasta la va cridar y li va dir:

—Mira, avuy es el *reder* día qu'aném a fira; tens de fer com els altres días: dinar pe'l teu pare y sopar per tots, y avuy tens de fer dissapte de tota la casa, tens d'emblanquinar y deixarho tot ben net; y si al vespre no ho tens fet tot aixó, 't treuré a fora.

Las sevas germanas li van preguntar:

—¿Qué vos avuy de fira, qu'es el *reder* día?—y va dir:

—Porteume una anou.

—¡Mira la *lluminera!*—varen dir:

Ella's va quedar en un recó, plora que plora, y va tornar a sortir la Mare de Deu y li va preguntar.

—¿Qué tens, que ploras tant?

—¡Qué tinch de tenir! las mevas germanas y la meva madrasta, s'en han anat a fira y m'han deixat tota sola; tinch de fer el dinar pe'l pare y el sopar per tots, tinch de fer dissapte de tota la casa y emblanquinar-ho tot y si al vespre *gon vinrán* no ho tinch fet, y ben net, me treurán a fora.

Y la Mare de Deu li va dir:

—No t'espantis, tot ho farém. Ves-t'en á comprar.

Y *gon* va-tornar, ja estava tot emblanquinat y tot net y aleshoras la Mare de Deu li va dir:

—No t'espantis may; encomana't forsa ab la Mare de Deu y aixís ella no't deixarà may.

Y a entrada de vespre va arribar la madrasta y las sevas germanas, y li varen preguntar si ja havia fet tot lo qu'ella li havia dit; ella va dir que sí, y van trovar la casa molt més neta y ben arreglada que may.

Las sevas germanas li van donar l'anou, diguent-li:

—Té, *Cenrosell*, ja no't portarém res més de fira.

Aquella dona, carregada de rabia, va dir al seu home que volía treure a la Marieta a fora.

A l'endemá *gon* el seu home va ser fora, va'gafar un sarronet, li va ficar un tros de pá y una arengada, y li va dir:

—Té *Cenrosell*: aquí tens aixó y ves-t'en ben lluny, que jo may més te veja.

Aquella pobre noya, tot plorant, s'en va anar; va comensar camina

que caminarás..., camina que caminarás..., a fins que se li va fer vespre; y *gon* va ser vespre, 's va trovar al bell mitj d'un bosch. y ella aleshoras no sapiguent com fer-ho, va pujar a dalt d'un arbre y va veure molt lluny un llumot; ella que tot depressa baixa del arbre, 's va *ajonoyar* y 's va encomanar a María Santíssima, donantli grans mercés d'haver vist aquell llum; pensant ella qu'alló era una casa, 's va tornar a posar a caminar y al cap d'un'hora va veurer la blancor de la casa. Ella que s'hi va acostar y va picar a la porta; va sortir la mestressa y diu:

—¿Qui hi ha?—ella va dir:

—¡Me volguesseu recullir per aquesta santa nit!

Aquella bona dona la va fer entrar y va dir al seu home:

—Mira: recullim aquesta noya que va perduda.

Y ella va dir:

—Solsament sigui per aquesta nit; demá ja m'eniré

Aquell home li va preguntar porque en aquellas horas anava sola y per aquellas terras, y ella va dir:

—Aquet dematí la meva madrastra m'ha tret a fora y m'ha dit que m'en anés lluny, que no'm volia veure més.

En aqueixa casa hi havia duas noyas y els hi va fer molta llástima, y varen dir a *ne'l* seu pare y a *ne* la seva mare que li donguessin sopar, encara que fos del llur; li van donar sopar y *en'cabat*, la van acompanyar a dormir, porque's veyia qu'estava molt cansada.

L'endemá's va llevar molt dematí y va trovar a la mestressa que feya esmorzar; ella va anar a despedir-s'en per anar-s'en y aquella bona dona li va dir que no s'en anés, qu'esmorzaria. Mentra's estava menjant, aqueixa dona va anar a dir al seu marit qu'aquesta noya li feya tanta llástima porque era molt maca, y diguent-li si se la *porían* quedar per fer-li fer quelcom, aquell home va dir que si acás la llogarían per *gurdadora* de las ocas del rey, porque en aquella casa el rey hi tenia un remat d'ocas.

Aleshoras li van dir si's volia quedar allá per *gurdadora* de las ocas, y ella de tan contenta's va posar a plorar, diguent-e-'ls-hi que Nostre Senyor ja'ls ho pagaria tot.

Aquell meteix día, aquellas duas germanas qu'hi havia, li varen anar a ensenyar com ho havia de fer y ahont havia d'anar per pasturar las ocas.

L'endemá al dematí, aixís que va ser día, ja va marxar, havent-li donat a la casa una gorra de pell que li tapava tot el cap (qu'era lo que

portavan las pastoras de las ocas); ella s'en va *emportar* una pinta per pentiná'-se y siguent en el bosch, va trovar una font, y's va rentar y pentinar.

Las ocas *gon* la van veure tan maca, 's van quedar encantadas ab ella; *gon* va ser a entrada de vespre, va acompanyar el remat cap a ca'seua.

Al arrivar a la casa, l'amo va anar per tancar el remat al corral y las ocas anavan dient:

—«Cach-cach cibada,
»herbeta no n'hem menjada;
»'ns hem estat mirant la dama a dalt del puig
»*gon* s'en pentinava.
»Cach-cach cibada,
»herbeta no n'hem menjada.»

L'amo va quedar molt extranyat, pero no va dir res.

L'endemá al dematí, va tornar a marxar ab las ocas, y senten el bosch va tornar a fer lo meteix de pentiná'-se y rentá'-se, y las ocas van tornar a quedá'-se encantadas mirant-se-la com el día *abantes*. A entrada de vespre va tornar a acompanyar las ocas cap a casa; aixís qu'hi van arrivar, y van veure al amo, van comensar:

«Cach-cach cibada,
»herbeta no n'hem menjada;
»'ns hem estat mirant la dama a dalt del puig
»*gon* s'en pentinava.
»Cach-cach cibada,
»herbeta no n'hem menjada.»

Aleshoras l'amo va cridar a la Marieta dient qu'era aixó, qu'aquellas bestias no ho havían fet may; y ella va dir que li semblava que be menjavan, qu'ella be'ls hi acompanyava cap a l'herbeta. Aquell home no va dir res més; pero l'endemá al cap d'una estona de ser fora ab las ocas, ell va anar al bosch a veure qu'era alló, y va trovar a la Marieta que s'estava pentinant j'ab una *cabeyera* rossa com un fil d'or! y las ocas encantadas ab ella no menjavan; corrents s'en va anar cap a ca'seua a buscar a la seua dona y las noyas, perque vegessin lo qu'era maca aquella noya; aixís es que l'estimavan encara més per la boniquesa que tenia.

Aquell dia'l rey va anar a la casa a veure las ocas, y al meteix temps a veure si deixarian anar las noyas a sarau, al seu palau, qu'ell hi donava tres balls.

En aquella casa van fer tres vestits a cada noya per anar a n'aquells tres balls, y cada dia *gon* la Marieta venia, ellas l'hi explicavan tot y ella estava molt contenta qu'ellas y porian anar.

Al cap de dos o tres dias al vespre la van eridar:

—Mira, Marieta: puja que'ns veurás mudadas, qu'anit aném a sarau.

Ella pobreta *gon* las va haver vistas, s'en va anar cap el seu *quarto* y's va posar a plorar; plora que plora, y li va tornar a sortir la meteixa senyora, qu'era la Mare de Deu, y li va dir:

—¿Qué tens Marieta? ¿de qué ploras?

—¡De que voleu que plori! tothom s'en va a divertir-se, y jo m'en tinch d'anar al llit.

—*Bueno* donchs; no ploris; ¿tens aquell pinyó que't van donar las tevas germanas?

Ella va anar a buscar el pinyó, que'l tenia a la caixa y la Mare de Deu li va dir que'l trenqués. Ho va fer, y li va sortir un vestit tot brodat d'or y perlas y unas xinellas; li va fer posar el vestit, li va pentinar aquella cabeyera tan maca y rossa y li va dir:

—Mira: ves-t'en cap a baix, sense fer fressa; trovarás la porta oberta y un *cotxo*; t'hi ficas y *gon* serás al palau del rey, el *cotxo* ja s'aturará un xich. Abantes d'acabá'-se'l sarau, *percura* fugir, que ningú't vegi; tornarás a trovar'l *cotxo* que't portará cap aquí.

La Marieta s'en va anar tota contenta, y aixís que va arribar a la sala tothom va quedar mirant-se-la al veure aquella senyora tan hermosa.

El fill del rey, desseguida va córrer a buscar-la y no la va deixar més en tota la nit; y *gon* ja s'acabava'l ball, ella va pensar:

—Ara sí, que tens de fugir —y va fer veure que l'havian trepitjada. El rey's va quedar mirant qui ho havia fet y ella aprofitant aquella distracció va fugir escalas avall; el rey desseguida va correr-li al *redera* y no la va pòguer atrapar perque ella's va ficar al *cotxo*.

El rey va donar ordre a *ne*'ls criats que si l'endemá venia aquella senyora tan maca, que la seguissin, qu'ell volia sapiguer qui era.

L'endemá al dematí, la Marieta va preguntar a las noyas de la casa si's havian divertit forsa; y ellas aleshoras li varen dir que sí, y qu'hi

havía una dama molt ben vestida y molt hermosa, que'l rey s'en va enamorar y no va sapiguer qui era. Y ella va dir:

—¡Ay que m'agradaría de véure-hol! Veyám si aquest vespre també hi serà.

Aquell vespre, *gon* va venir de pasturar las ocas, las noyas la van cridar perquè ja estavan mudadas y las veyés.

Ella'ls hi va dir:

—Balleu forsa, que jo m'en vaig a dormir.

Qon va ser al seu *quarto*, s va posar molt trista pensant si potser aquella senyora no sortiria; pero al cap d'una estona, surt la Mare de Deu y li pregunta:

—¿Qué tens Marieta?

—Si ¡que tinch de tenir! Y al dir aixó la Mare de Deu li va dir:

—Porta la *'veyana* y trénca-la.

Va trencar la *'veyana* y li va sortir un vestit tot pintat que semblava'l mar y tot de peixos brodats y unas xinellas iguals; la va pentinar y li va dir lo meteix del día abantas; s'en va baixar cap a baix y va trovar'l *cotxo* que la va portar cap al sarau.

El rey ja era al cap de l'escala que l'esperava; la va agafar desseguida del bras per anar a ballar y va fer quedar un criat al cap de l'escala perquè *gon* ella volgués fugir, ell la seguís; tota la nit va ballar ab el rey, y *gon* ja s'acabava, ella va pensar:

—Ara sí que tens de fugir.

Va fer veure que se li havia esparracat el vestit; el rey se va distreure una mica y ella va fugir; el criat qu'era a l'escala, al veure aquella dama tan hermosa, s'hi va quedar tan encantat, que no la va sapiguer seguir. Ella va pujar al *cotxo* y cap a ca'seua.

L'endemá al dematí, va fer lo meteix que'l día abantas; va preguntar a las noyas si s'havían divertit y si hi havia aquella dama; y ellas li van dir que sí, y que si maca anava'l primer día, més hi anava'l segon.

Y aleshoras, ella s'en va anar a pasturar las ocas y al vespre *gon* va tornar, las noyas la van cridar perquè las vegés com anavan mudadas; y ella s'en va anar cap a dalt fent veure qu'anava a dormir.

Aquell día la Mare de Deu va trigar una mica y ella pensava:

—¡Avuy sí que no *vinrà* aquella senyora!—y estava tota trista, *gon* li surt la Mare de Deu y li diu:

—No estiguis trista, que ja som aquí. Porta l'anou y trénca-la.

Ella qu'ho fa y li va sortir un vestit qu'hi havia brodats el sol y la lluna ¡y tot de campanetas que *gon* caminava totas tocavan!, ab unas xinel-las iguals; la va pentinar y li va dir que ja s'en podía anar y que fes com els altres días.

Al baixar del *cotxo*, va trovar el rey al cap de l'escala, ab dos criats. 'S va agafar ab ella del bras y va dir a *ne*'ls criats:

—Si avuy la deixeu fugir, vos mataré. 'S van posar a ballar com cada nit y *gon* ja s'acabava, ella va enganyar a *ne*'l rey diguent-li qu'havia perdut la xinel-la, y mentres ell la buscava ella va fugir.

Qon va ser a l'escala, tots dos criats l'anavan a agafar, y ella va pensar:

—Deixa una xinel-la a l'escala—y mentres els criats la cullían ella va fugir.

El rey surt desesperat y ells li van dir:

—Ja tením la xinel-la—y el rey va dir:

—Aixís, ja estém be.

L'endemá'l rey va fer fer una crida, que totas las senyoras nobles hi anessin qu'ell tenía una xinel-la y a *ne* la que li vingués be s'hi casaría.

Aquell día totas las senyoras ricas y de la noblesa hi van anar. A las unas, els hi era un pam curta y a les altres un pam llarga.

Com que no n'hi havia cap que li vingués be, l'endemá va fer fer un'altre crida, que totas las menestralas que volguessin anar a emprovar-se la xinel-la qu'hi anessin, qu'ab que la que li vindría be s'hi casaría; aquell día també hi varen anar las noyas d'allá ahont s'estava la Marieta. *Qon* ne van tornar, ella'ls hi va preguntar:

—¿N'hi ha hagut cap que li hagi vingut be la xinel-la?—y ellas van dir:

—Nó; a las unas un pam curta y a les altres un pam llarga.

L'endemá'l rey que torna a fer fer un'altre crida, que totat las noyas pobres, per pobres que fossin, a la que li vindría be la xinel-la el rey s'hi casaría.

Aleshoras ella que va demanar a *ne*'ls seus amos si li volían deixar anar y ells li van dir que sí; pero s'en van burlar.

Ella s'en hi va anar y *gon* va ser a la sala qu'emprovavan la xinel-la hi havia també las seuas germanas y la seua madrasta, y s'en van *emburlar* molt dient:

—¡Mira, mira'l *Cenrosell*, també vol venir a buscar la xinella!

Van emprovar-la a totes las qu'hi havia allí, fins a las sevas germanas; ella va ser la *redera* y la xinella li va venir molt be.

Aleshoras el criat va anar a buscar al rey, y *gon* la va veure li va dir:
—Tú serás la meva dona.

Las sevas germanas y la seua madrasta s'en van anar plorant de rabia, y el rey li va dir que ja no's mouria més de palau.

Desseguida va enviar a buscar modistas que li fessin vestits ben macos, y al cap de pochos días's van casar, havent-se fet unas grans festas y siguent una reyna de las més macas qu'hi han hagut.

Acabat amén Jesús
que ja no n'hi ha pus.

GUMERSINDA MATA.

(Aquesta versió va ser apresada a mitjàn sigle passat de la Claret (a) la Piuha, una bona dona olotina qu'allavoras tenia uns 70 anys.)

S'ha procurat que la transcripció fos tot lo exacta possible a la manera de dir, per lo que no tant sols s'hi posan els termes locals com: *miona*, *anou*, *abantes*, *som* (per soch) etc., sino a més las corrupcions de llenguatge com: *gurdadora* (per guardadora) *veyana* (per avellana), *gon* (per quan), *reder* (per derrer), *percurar* (per procurar) etc., ab tot y lo que repugna posarlas, per si's pot aixís ajudar a formar concepte de la fonética local y comarcal.

Com se dedueix molt be, la rondalla no es pas embellida ni retocada. Es pe'ls folk-loristas, y per lo tant tal com va ser contada.

El títol de la rondalla, lo meteix que cada vegada que la madrasta anomena a la Marieta, es «Cenrosell (es a dir, Cendrosell) merdell», despectiu envilit encara, que s'ha suprimit en el text de la rondalla.

Cansons

I

Segals y pastors
baixant les montanyes,
baixant cap al pla
molt de matinada,

cantavan cansóns
cansóns y corrandes
y entorn del camí
cullían nadales.

Guarnían gays poms
lligats ab vidalbes,
pel bon Jesuset
y sa dolsa mare.

Les flors dels segals
tot just poncellades,
devant de Bethlem
obrían sos calzers,..

aprop del Portal
ja treyan ufana,
y als peus de Jesús
llavors feren flayre.

II

Si jo pogués á tot'hora
embriagarme ab ton amor,
¡y qué felís que jo fora,
dolsa amiga;
y qué felís que jo fora,
dolsa amiga
del meu cor!

Allavors ple de gaubansa,
de plahers y d'ilusions,
ab l'escalf de l'esperansa
qu'en faría;
ab l'escalf de l'esperansa,
qu'en faría
de cansóns!

III

Quan la primavera arriba
¿no sabs per qué'ls aucellets
refilan a totes hores
tan alegres y contents?
Es que tots tenen parella
y tots cantan l'amor seu.

Al teu costat, amoreta,
jo cantaré molt mes qu'ells
cansonetes amoroses,
jo cantaré eternament
perqu'es sempre primavera
per qué l'amor hi es etern.

IV

Mira les valls, amor meu,
mira que son mustigades
y totes plenes de neu
y ben tristes y emboyrades.

No canta ni un aucellet
de cap a cap de la plana,
tan sols si sent el xisclet
de la freda tramontana.

Fa y desfá joguinejant
remolins de fulles mortes,
y remou rondinejant
plantes seques y colltortes...

Restan mudes les remors,
la Natura endormiscada,
sense cants, ni sol, ni flors,..
¡y qu'es trista l'hivernada!

V

Fins les flors del mes de maig
si están una sola diada
que no puguin veure'l sol
sembla qu'estiguin malaltes.

Aixís mateix, amor meu,
quan no veig ta bella cara
el meu cor s'enmalalteix,
s'enmalalteix d'anyoransa.

CELESTÍ DEVESA.

Historia d'Olot, segons un olotí

De la Crisi de Catalunya, hecha por las naciones extranjerias, compuesta por el P. Manuel Morcillo de la Compañía de Iesus, natural de la Villa de Olot. Con licencia. En la Imprenta de Mathevat delante la Retoria del Pino. Año 1685.

«Una muy honrada Villa es la de Olot, y digna de veneracion, por su antigüedad: pues la fundó Thubal con sus primeras gentes en el Principado de Catalunya, el año de 1800 de la creacion segun Hispalense. I. Tuvo Iglesia Cathedral. Del tiempo que se la dió esta honra, no tengo noticia. El año de 529. murió su Obispo Ioan (Auleotæ in Cathelanis obiit Ioannes Episcopus eiusdem urbis) El de 627. murió Pedro: (Petrus Episcopus Alaotensis obiit) De estos dos testimonios conocemos que hubo otros muchos Obispos intermedos antecedentes y subseguentes. Fue ilustre un Monasterio que se levantó en Aulot para Monges. Dèl salieron algunos para Obispos de otras Cathedrales: y en el Cathalago de la Iglesia de Lamego pone Hauberto a Sardinario, Monge Aulotense. Destruyeron a esta Ciudad los Moros, el año de 718. Y con este apuntamiento queda sabido el fin, que tuvo la Cathedral. Oy, es pueblo de casi mil vezinos.»

Es estupenda la relació del bon jesuita olotí.—Olot es fundat per Thubal, a qui en aquell temps s'atribuian totes les fundacions de ciutats, de tal manera que Thubal devia semblar als erudits un pacient pessebrista. Hi hagué un Bisbe que s'deya Joan y un que s'deya Pere, y uns quants Bisbes en mitj. Hi hagué un Monestir, y d'ell exí un monjo anomenat Sardinari, que fou Bisbe de Lamego; y sobretot es deliciosa d'esplicar

la destrucció de la Catedral. El P. Morcillo tenia l'anima serena, me a una concepció senzilla de la vida. El seu llibre es inmens d'ingenuitat y de treball, un bon llibre reposador, escrit durant la minoritat de Carles II, l'últim Austria, el més gran de tots els Reis castellans (1), el Rey qui havia donat permís als Concellers pera cubrirse devant d'ell, com a Grans d'Espanya; el Rey suau, palit y esglayat qui somreya á Catalunya entre Felip IV y Felip V; el Rey qual mort fou a Barcelona tan amargament plorada, entre recorts y pressentiments.

(1) En aquesta obra hi ha una lletra de En Francisco de Rius y Bruniquer baix el titol de *Respuesta de un amigo del autor a una Carta con la qual le invió el Libro pidiendole su parecer*. En Francisco de Rius y Bruniquer té al capdevall de sa lletra unes paraules fortes y profétiques (era en 1683). «No ha sido improvida diligencia, que al calor y cuydado de V. P. la memoria de las hazañas de los Catalanes, renaciesse de entre las frías cenizas del olvido, en este nuestro tempestuoso y guerrero siglo, en que no se oyen sino retumbar Caxas y sonar Clarines; para que los ecos de los hombres de nuestros passados infundan en los presentes aquel generoso valor que es menester, para reprimir los intentos de quien ambiciosamente aspira a sojuzgar nuestros dominios, que no sería la primera vez, que sin tener que partir la gloria del vencimiento, ha refrenado Cathaluña sola, la vndosa corriente de un Exercito, que como mar sin respresa, lo quería sumergir todo baxo las sangrientas olas de su orgullo.»

Oració

que diuen a Olot abans de combregar

Quan irém a combregar
Un *rato* pensarém
Qui es aquell Senyor
Que dintre d'un temps reberem.
Diem-li am *ternura*
Am gran humilitat:
—Veniu ¡oh! veniu Deu meu,
¡Oh! veniu Pare estimat
¡Oh! veniu-se de la Gloria
A dintre del meu cor.
Jo veig que no soch digne
De rebre tan gran tresor
Perque tota la meva vida
Jo us (e) soch agraviat.
¡Oh! veniu, veniu, Deu meu!
Y ¡oh! veniu Pare estimat!

s. LLORCA.

(Anotada de la Carme Costa.

Aquesta oració fa l'efecte de ser una traducció del castellà, y encara malmesa).

L'Incomparable Joseph Gassiot

I

Semblansa psicológica

En Joseph Gassiot, fill d'Olot, es superior a un bell poema. La seua ànima es cristiana com el verd dels reconcs cristians d'Olot que pinta En Joan Llimona.—En Joseph Gassiot es inefablement cristià y català. Menja les sopes ab veneració, respectant la llur santedat. Va ab el cap jup oferintse honradament a les contrarietats de la vida. S'atropella ell mateix al dir les coses, y es qu'apenes comensa a dir una cosa bona se n'hi acut un altre de millor, y la vol dir desseguida.

II

Un retrat d'En Gassiot

En un retrat que jo tinch d'En Gassiot, el meu incomparable amich está dret, ab un ayre mitj casolà mitj altívol (l'altivesa deguda tota a la amable fantasía del fotógraf Sr. Napoleon); els ulls petits y pácients, les orelles grans y bones; l'esguard tot puresa y assossech; el front inteligent y honradíssim; el bigoti ab uns estranys cargolillos que provan la sinuositat perversa del perruquer en quals mans tebies y llardoses caygué En Gassiot aquell dematí.

PERTENECER A LA BIBLIOTECA DEL
ARZOBISPADO NACIONAL

III

En Gassiot conta les seues amors

Era una nit... El tren passava per la solitud y el silenci del camp castellá. La lluna blanca guaytava condolguda pensant en versos barrejats del *Idilio* de Núñez de Arce y *El tren expreso* de Campoamor. La claror pàlida y sentimental entrava per les finestretes del vagó. Tu, amich Gassiot, estavas embolicat en la teua manta, y gayrebé no se't veyá el cap. Jo'm creya que dormías. De sobte el cap se't vegé una mica més. Un murmuri suau y llunyá, éxit de molt endins de tu, anava intensificantse. Parlavas. Comensavas l'història de les teues amors. Deyes coses d'un senzill y diví romanticisme. Les teues paraules tremolaven al exir a la banalitat dels ayres que respiran els homes. Y elles, tan porugues, donavan candor a les petites tijes, les petites fulles y les petites estrelles que's veyan al lluny, mentres el tren passava, rápid com la vida...

IV

Dedicatoria del meu Idili dels Nyanyos a N'En Joseph Gassiot

Amich Joseph Gassiot: no fá pas molt qu'hem viatjat plegats. En una estació valenciana—t'en recordarás bé—pujaren al vagó una matrona, tres donzelles y una nina. Erami tres homes en el vagó y ocupavam tres angles; la matrona s'assegué en el quart. La nina, que volía veure el bell paysatge, cercá ab desperta mirada quin sería l'ocupant d'angle que «fes cara de mes bó.» Y sens vacilar, s'assegué resolta a la teva falda.

Oh, amich Gassiot! Tu qu'ets Bó, escolta l'història lamentable dels Nyanyos; la Bontat es l'única afirmació del mon.

Epitalami de les Noces d'En Joseph Gassiot y Na Matilde Llorens

—Que sonin floviols y tamborinos
a llahor de les noces bondadoses!

—Quí s'casa, pastorets?—La dolsa Clori
qui nuha els cors ab candoroses cintes,
y es clara com l'Abril, y té a les galtes
una puresa de color de rosa,
y axampla els ulls süaus, tota admirada
si algú fá rialletes o malicies.

—Quí será son marit?—Y no ho encertas?
Es Menalcas.—¿Qué contas? ¿Es Menalcas,
aquell qui sol posar la má pacífica
demunt del front en les engunies dolces,
aquell qui baxa el cap y diu paraules
confoses y porugues, de tan bones,
y ha escullit entre totes les ciencies
la de saber trovar qu'adhuc els presos
son bons!... Y ell, fins ho diu devant dels jutjes!

—Oh quines savies y encertades noces!
Pastors, piquém a terra ab els gayatos!
Que sia el cel demunt les seues testes
com la mirada d'un infant; que passin
per caminals estrets y plens d'aroma,
que les bolves de l'ayre se'ls contemplin,
y salten els aucells entre les fulles
ab ulls contents y esbojerrades ales.
Pastors, piquém a terra ab els gayatos.
Que sonin floviols y tamborinos!

JOSEPH CARNER.

Sant Aleix

Sant Aleix era molt rich.

El día que's va casar, la seva dona volía fer ball a ca'seua y Sant Aleix li va dir:

—Mira: si vo's balladas a casa, deixa'm marxar y aixís sempre mes podreu ballar.

Ella, com que per ballar ho hauría fet tot, 'l va deixar sortir.

Deixant-lo sortir, Sant Aleix s'en va anar per bosch enllá; 'nava vestit de casament y tot. S'en va anar per mon enllá, y va trovar un pobre. Ell que li diu:

—'M volguessiu fer un favor.....

—Prou; pero segons qué no poría pa'fer-ho. Soch molt pobre,—va dir'l pobret.

—Mireu—ell li respon,—jo'm posaré la roba que porteu, y vos la meua.

—Sembla qu'us en fumeu —va dir allashoras el pobre.—¡Com us posariau la meua roba si la porto plena de menjía! (1)

—Lleveu-se-la, lleveu-se-la, per favor. Jo'm posaré la vostra roba y vos poseu-se la meua.

El pobre ho fa: 's lleva la roba y la dona a Sant Aleix; Sant Aleix 's lleva la seua y la dona al pobre:

(1) *Menjía*=bruticia.

Allashoras, Sant Aleix ja no s'en va donar vergonya, perque ningú'l coneixia; y anant per mon enllá va arribar a un desert y hi va fer set anys de penitencia.

Ve-t-aquí, qu' a ca' seua, qon ell va marxar, com que va marxar sensa ser vist, tota la nit 'l varen estar cassant (1). Després a tothom en demanavan, mentr' ell feya penitencia al desert.

Com que varen veure que no'n porían treure re', s'ho varen deixar córrer.

Al cap de set anys, Sant Aleix va sortir d'aquell desert y s'en va anar cap a ca' seua, pero com qu'anava tan brut y esparracat, ningú'l va coneixer. La primera pregunta que li varen fer «si havia vist a Sant Aleix». Ell 'ls hi fa de contesta:

—Hi soch menjat y begut.

Els, com que varen veure qu'hi havia menjat y begut, 'l tractavan molt be perque'ls hi digués 'hont l'havían vist. Ja varen posar *mando* als criats que sobre tot 'l conduissen be. 'L volían fer seure a taula, y ell va dir que «nó, que s'estaria 'hont se vuya; a sota de qolsevol reconot». Y com que prou ho savia qu' a sota l'escala n'hi havia un de recò, diu:

—Aquí'm posaré; aquí m'estaré.

La Senyora no ho volía pas; pero ¡vaja! l'hi va haver de deixar estar. Allashoras prou va tornar a dir a ne'ls criats que sobre tot no li fessin ré, que tinguessin cuydado; els criats no miravan prim: li tiravan las escombrarías pe'l cim, terrossos, ossos..... de tot; y ell sempre prenia paciència, allá sota l'escala ¡may deya ré!

Un día, de bon matí, las campanas 's varen posar a repicar. Tothom 's va llevar a veure qu'era, y tothom deya:

—'S deu 'ver mort un Sant..... 's deu 'ver mort un Sant.....

La mestressa d'aquella casa, per tot arreu correría; pero veyent qu'en lloch trovava cap Sant, 's va recordar que tenían un pobre sota l'escala.

—¡Qui sap que no fos aquell pobre que tením sota l'escala!—va pensar—¡Ay! podé sí qu'ho será. 'Nem-ho a mirar desseguida.

S'en hi varen anar; y'l varen trobar mort ab un paper a la ma. Tothom li estirava; pero al volguer-lo estirar, a ningú seguía. Ho va provar la seua dona, y li segueix desseguida.

(1) Cassar=buscar.

Esplicava la seua vida y ¡es clar! tothom va quedar parat al veure qu'era Sant Aleix.

SARA LLORENS Y CARRERAS

(Llegenda recullida de viva veu y mot a mot, de la Margarida Bassaganya.)

Confrontada ab la vida de Sant Aleix contada per En Jaume de Voragine en la «Legenda aurea», resulta ser substancialment la meteixa, encara qu'ab diferencias remarcables, com la de fer-se pública la mort del Sant, per posar-se las campanas a repicar totas solas.

Es curiosa l'insistencia ab que la gent senyala el lloch ahont vivia'l Sant, de manera que tothom sap qu'era *sota l'escala*, encara que molts n'ignoran aquesta llegenda piadosa, notable per la l'ingenuitat que respira).

Poesies d'En Jaume Bofill v Matas, fill d'Olot

A la Verge del Tura

Oh Verge del Tura, la Verge del bou,
qui sou moreneta com pa de fajol,
qui aneu enjoyada de pedras y d'or
com una pubilla qui s'porta bon dot.

Oh Verge del Tura, qui als brassos teníu
vostre Infant santíssim, altre Vos més xich,
ab cara semblanta, ab igual somrís,
els matexos ayres y'l matex vestit.

Oh Verge del Tura, Regina d'Olot,
jo no us vinch a veure y m'teníu'l cor!

Els joves

En nostres cors, vibrants de joventut,
s'hi amaga la simpática alegria;
mostremla, amichs, a la claror del día,
com la divisa d'un flamant escut.

Ressone nostre cant desconegut
en eixos temps de folla melangía,
y, ofegant les rialles d'ironía,
reintegremnos l'ideal perdut.

Nosaltres som los forts; bull xardorosa
la sanch en nostres venes, bulliciosa
floreix en nostres llavis la paraula

l'horitzó dels artistes no té mida...
Axequém, donchs, sobre l'antiga faula
la concepció superba de la vida!

A una qui s'casa

Sigan tos somnis de'or
garlandes lluminoses
qui may se trenquin, foses
pels vents de la tardor.

Lo diligent amor
per caminals de roses
ab arts misterioses
te conduesca a port.

Y, axís, siga ta vida,
ab bells recorts texida,
d'espectacions brodada,

com una gran onada
qui mor sonorament
als raigs del sol-ixent

A una frévola dona

Oh madona gentil d'espirtual bellesa,
sou petita y ardent com un esquitx de foch;
teníu els llabis plens encare de puresa,
mes brillen vostres ulls de les passions al xoch.

Sou juguina, talment, de sorpreses penyora,
mes sou vos qui jugueu ab els vostres aymants.
Si us fa goig el meu cor per jugarhi, en bonhora
prenéusel, si no us ha de llatzerar les mans.

Y al contacte suau de vostra fina pell
el meu cor se farà dócil com un aucell
y contarà els batechs de vostre pols mogut.

Condolguda llavors, potser, las mans obrint,
lo besareu perquè torne a son niu volgut...
Mes ell romandrá sort a les veus del instint.

Tes mans

Als llabis tencades
qu'ab elles excites,
guardanthi infinites
llevors de besades,

al pit encreuades,
d'antigues ermites
les Verges imites
en pedra tallades.

Un clot d'hermosura
florex y perdura
demunt cada dit.

¡Oh com xuclaría
l'esquitx d'ambrosía
del clot més petit!

Parlant del mar

¿Qui may, tan quieta al véurela, diría,
qu'eixa planura suaument rissada
hont s'hi esplaya sens fitas la mirada
en ses entranyes tempestats congría!

Mes a tu t' plau jugarhi ab sa falsia,
y t'hi rabejarías com la fada
a un bes de lluna de les aygues nada
y morta a un bes de la claror del día.

Si jo pogués d'eixes vibrantes ones
robar la mantellina de bromera
que a estones bull y que s'apaga a estones,

t'exornaría, amor de tal manera,
qu'ab ella resplandint ta cabellera,
foras l'enveja de les altres dones.

Discretetj

Juguem a escachs. La solitud convida.
Las cizelladas pessas de marfil
inmóvils restan esperant la vida
qu'en altres jorns las animá subtil,

quan per demunt llurs testes coronades,
les mans passant com ventitjol d'Abril,
les feyes moure en direccions variades
descapdellant de ta jugada'l fil.

Y certament era plaenta cosa
veure acostars, entre mes pessas rosa,
de tes nevades pessas els estols,

com d'un jardí florit pels corriols
els cignes blancs de misteriosos llachs;
car n'erats destra de jugar a escachs.

A Santa Eularia

Oh Verge y Màrtir Santa Eularia
la qui dormiu plàcidament
en mitj de llanties d'or y argent
dins vostre cripta centenaria.

Sou l'heroïna llegendaria
de nostre gay renaxement.
Encare oneja lliure al vent
de vostra senyera l'amplaria.

¿Per qué no us mostreu del martiri
ab la túnica purpurina,
Verge y Màrtir barcelonina?

Per que us vestí l'Enamorat
demunt d'ella, blanch com un lliri,
lo mantell de la castetat.

JAUME BOFILL Y MATAS

Olot absolutista

Conseguida a Cádiz per l'exércit Franco-Espanyol la llibertat de S. M. C. el senyor Rey Ferrán VII, la vila d'Olot li adressá el següent escrit:

SEÑOR:

La Villa de Olot en el vuestro Principado de Cataluña por medio de su legítimo Ayuntamiento, Reverendos Curas Párrocos, Comunidad de Presbiteros, Prelados y Comunidades de Carmelitas y Capuchinos rendida se presenta á V. R. P. y dice:

Que si la iniquidad había llegado al extremo de poner al borde de su entera ruina al Trono, y Altar, la providencia ha dispuesto salir estos triunfantes.

Este católico y fiel Pueblo vuestro que tanto ha cooperado á la justa causa, ha llorado durante tres años la opresión de V. M. y de los Ministros de la Santa Religión; y en medio de la tempestad ha dirigido pública y privadamente sus clamores al Tribunal de la Divina misericordia para la restauración de su Religión y de su Rey, único medio de asegurar la Nación en sus derechos y prerrogativas, asi temporales como espirituales.

El Omnipotente por fin se ha compadecido de su Pueblo y le vuelve su vista amorosa humillando al sobervio, y levantando al humilde, ha-

ciendo desaparecer en un instante la espantosa tormenta, y ofreciéndonos una hermosa serenidad. Si: llena de júbilo esta Villa da repetidas gracias al Cielo, y á la Santa Alianza por el entero goce de su Religión, y por vuestra tan interesante libertad. Se complace viendo ya rendidas las Plazas á vuestros soberanos derechos, y los Ejércitos revolucionarios desechos como la nieve á la vista del Sol por las vibrantes armas de los Realistas Españoles y de los que han venido á vuestro auxilio.

Se enternece por fin viendo á V. R. M., á toda la Familia Real, á los Ministros del Altar, y á todos los verdaderos Españoles transportados prodigiosamente del Nadir de la opresión, al Zenit de la más justa libertad.

Con tan graves motivos de júbilo no puede dejar esta vuestra Villa de dar á V. M. los más expresivos parabienes, deseando que reineis con toda la plenitud de los derechos y leyes con que tan felizmente han gobernado vuestros Antecesores, cuya gloria ha movido la envidia de otras Naciones.

En vano, Señor, se descurrirían nuevos modelos de régimen; pues la experiencia ha patentizado ser las leyes de España las más análogas á la prosperidad de la Nación, á la conservación de la Religión Santa, y la seguridad de los Vasallos.

V. Soberana Persona con acuerdo del sabio y poderoso Consejo de Castilla sabrá elegir Ministros dignos de su respectivo encargo, para hacer renacer el antiguo lustre del Gobierno español, desarraigar los abusos que lo degradaron, y sirvieron de apoyo al depravado sistema constitucional.

La antigua obediencia de todos los Españoles al Vicario de Jesucristo, el restablecimiento de todos los Cuerpos Eclesiásticos, y de sus derechos, no olvidando el instituto de la Compañía de Jesús, y vigilancia del Santo Tribunal de la Inquisición, nada dejarán que desear para quitar de nuestro católico suelo las heces liberales, y hasta las reliquias de la exaltación de las infernales sociedades secretas, quedando así nuestra santa Religión en su verdadera pureza.

Si: con el solo restablecimiento del antiguo Gobierno temporal y espiritual, lograrán el Trono y el Altar su legítima restauración.

Estos son, Señor, los sentimientos de esta vuestra Villa, y espera que V. M. no olvidará unos principios que así como han sido la gloria de

los Antecesores de V. M., lo sean de Vuestra Soberana Persona, y sus Reales Sucesores; á fin de que por todos los siglos se pueda clamar como en el día.

Viva el Trono Español, Viva en España la Religión Católica, Apostólica Romana, Viva la felicidad española por el auxilio de la Francia y demás aliados de S. M.—*Olot 15 de Octubre de 1823.*—Señor.—*(Siguen las firmas.)*

Sonet

A les Garibaldines prodigiosament multicolors
qu'expén mon amich Esteve Dorca, d'Oloi.

Jo vuy cantar les teues llampants garibaldines,
oh Esteve Dorca! Ensemps tenen un vert potent,
un blau marcial, un roig homicida y furient,
(no aquell roig candorós de vostres barretines).

Son per anar COFOY, se fican be, son MAQUES;
en elles s'hi barallan clarors de mil istius.
Oh sumptuoses! duhen brodats y voravius;
tenen dos rengles de botons, tenen butxaques!

Enlluhernan, y dexan el cap esvalotat,
com un diumenge, com un día de mercat,
com una orquesta ab molt metall y molt encesa.

Son tes garibaldines recort del Paradís.
Si feu un'obra d'art. Adam, la feu axís;
mes viva de color que la Naturalesa!

JOSEPH CARNER

En Joaquim Vayreda

Si no fos pera obehir a un desitj de mon amich Carner no m'haguera atrevit a fer aqueix senzill trevall destinat a CATALUNYA perque en veritat no es mon ofici el fer articles, mes l'escriure quelcom en lloança y memoria del gran pintor Oloti, gloria ben propia de la nostra terra, m'anima a dexar de banda tota mena d'escrúpols.

En Joaquim Vayreda, fill d'Olot y format y viscut y mort en aquella hermosa encontrada, fou un gran artista; no'm ficaré en lo que s'en diuen datos biográfichs perque no'n se que no sigan coneguts per haverse ja es^{ta} tampats arreu; se que de molt jovenot comensá a despuntar dedicantse en cos y ánima a pintar la naturalesa, la naturalesa fresca y gemada de sa terra, y ab tan d'acert que be pot dirse qu'es una de les personalitats més definides de la nostra Catalunya.

Ell comensá a estudiar el paysatge ab la conciencia y tems del qui sap be ahont va: los seus innombrables estudis de dibuix manifestan clarament com anava desentranyant arbres y mates, montanyes y marges, primers termes y llunys: aquells dibuixos acabadíssims, resolts ab nimietat y fidelitat fotogrífica provan quant en Vayreda coneixía ben be lo convenient de sentar una bona basa, uns forts fonaments de educació artística, creyent que si hi ha quelcom de propi a dintre ja exirá després, ab simplicitat si axís se sent o detallat si per aqueix indret las vol enfilat; però tant en l'un camí com en l'altre veyentsi la fermesa y solidesa d'estructura mamada en los fonamentals estudis. En Vayreda fou dels que simplificá admirablement; les seues obres son senzilles pero resoltes; son dites ab poques paraules pero ben dites: es lo natural vist de lluny sense detalls pero ab tota la fermesa d'estructura.

Mes en Vayreda tenia un altre dó, y dó capitalíssim per un pintor de la Naturalesa, y aqueix era una visió fresca y justa del color; realment cada quadro seu te l'encant de color de la *nota* feta en un moment de visió; axó es innegable; la frescor del seu color, la impressió total de la nota es admirable y no li mancaren enamorats fent verdadera escola; la frescor y finesa de sos prats y ayguamolls, la llum de sos celatges corpreneren á molts convencentlos de lo dificultós d'assolirho.

Empró en Vayreda tenia encara quelcom de més: tenia en alt grau lo que'n diem lo sentiment de la *nota*; los seus quadros no tenen solsa-ment aquell lligament de tons formant lo conjunt armoniós que'n diem *nota*, sino que aqueix obeía o retratava un sentiment, una situació o impressió del esperit comunicantla als contempladors; qualitat inestimable que dona un gran valor a la obra artística, ja que la seva fruició remou regions nobles del esperit. Lo seu celebrat cuadro la «Muda de casa» impressió trista de matinada, y les seues alegres «primaveres» dexavan impresions molt superiors al valor que tenian com simple *nota* am tot y l'esser aquesta exquisida.

En Vayreda no's va moure may de casa com vulgarment se diu; no hi ha dupte que la Visió de'n Corot en un viatge que feu á París sols d'escapada l'impresioná molt y l'acabá de refermar en la seva visió simple, y la prova de la forta impressió rebuda la ting jo a casa en un quadret seu que ben be pot estar al costat de qualsevol d'aquell afamat artista; pero a pesar d'aquesta impressió no dexá d'esser molt personal puig los seus quadros vistos ab simplicitat sont no visions parisenques sino ben Olotines.

En Corot l'acabá de refermar en lo procediment, en la simplificació d'estructura, com ja hem dit, pero la visió fou seva y aquesta es lo que forma la personalitat.

La seva visió era feconda; els últims temps de la seva vida sols s'anava a impressionar devant del natural ab les mans a la butxaca, y després ben amarat d'impresions es tancava al taller que tenia al mitx mateix d'aquelles montanyes y abocava en teles y més teles aquell esclat de primaveres, tardors y matinades y capvespres, prats y montanyes que portaven arreu la sanitosa y esplendent visió de la comarca Olotina.

D'aquell mestre ne podrem treure dues ensenyances que sont comunes a tots los grans mestres, y es la primera la conveniencia absoluta de

una ferma y sòlida basa. S'ha de estudiar molt y molt, y al estudiar ferho anatomisant, desentranyant, resolguent devant sempre del natural; quant n'estarem ben amarats si tenim quelcom dintre ja exirà. Es la segona, fer sempre ab los nostres ulls; dels demés hi podrem apendre procediments, factures pero la visió ha d'esser nostra; altrament anirem rodant com panell de campanar sense dexar rastre que s'ho valga.

Per fi notaré que En Vayreda era un crítich acertadíssim: tenía un cop d'ull certer: parlava poch pero sustanciós; los seus consells en materia artística tenían gran valor. Aquell gran cor d'artista los últims anys de la seva vida estigué fora de son centre; les crueses de la vida de negoci l'anaren corsecant fins a caure ferit per l'anyorament de la visió, d'aquella visió tant propia y tan nostra.

JOAN LLIMONA.

D. Estanislao Vayreda y Vila

Al preclaro patricio, segado en la flor de su edad, pretendo dedicar estas líneas, en recuerdo de la familiaridad que nos unió; gracias á ella, yo había sido varias veces compañero de sus excursiones y saboreado con él las dulces emociones de la pródiga Naturaleza.

Hijo Vayreda de una ilustre y antigua familia de esta villa de Olot y emparentado con los principales de la alta montaña, al pasar á Barcelona á seguir sus estudios en la facultad de Farmacia que escogió según sus inspiraciones, al entrever en las lecciones profundas de Farmacología natural del Dr. Plans y en las prácticas del maestro y reputado botánico Dr. Costa la sublimidad de la obra inmensa de divina Creación que conocemos por Naturaleza, á ella se rindió y se entregó por entero, dedicándole en adelante todas sus energías.

Ya durante los últimos cursos de su carrera, relacionados con los profesores y con los amigos aficionados, asistió á provechosas excursiones alrededor de la capital, comenzando aquí el núcleo de sus colecciones de Historia Natural.

Concluída con aprovechamiento su tarea literaria, licenciándose en la Facultad ya citada, ante la impresión que le dejaron los notables herbarios de Costa y Trémols y las variadas colecciones de los amigos Saura, Bofill, Rdo. Almera y otros, volvió á su país para lanzarse al campo de las excursiones y disfrutar de los seres á cuyo estudio había decidido consagrarse, aprovechando las casas solariegas de sus parientes para recorrer situaciones varias y no siéndole obstáculo á su empresa la guerra civil que por aquellos años estalló, pues ofrecidos sus servicios profesio-

nales al campo carlista, destinósele á varios puntos que ofrecieron ancho campo á sus investigaciones, principalmente el Montseny y las Guille-
rías, el Llusanés y la frontera franco-catalana.

A poco de pasado esta etapa contrajo matrimonio con D.ª Josefa Olivas de Noguer, primogénita de la antigua familia Noguer de Sagaró y aunque desgraciadamente pudo convivir pocos años con su virtuosa esposa, el tal enlace le proporcionó una posición independiente que le permitió dedicarse con todo deshago á sus aficiones favoritas.

Y aquí en la soledad de su familia, comienza la vida pública de Vayreda, pues reunidos ya muchos elementos y con corresponsales en todas partes empieza á dar á la publicidad sus observaciones, habiendo ya Costa en su suplemento á la Flora de Cataluña empleado más de 400 citas debidas á su investigación.

Y así en la *Crónica Científica*, revista importante que su publicaba en Barcelona, nos da á conocer una serie de observaciones climatológicas obtenidas en Sagaró y en el pico de Ntra. Sra. del Mont. (altura 1200 metros); además un trabajo de investigación propia sobre *Plantas insectívoras*, cuya *data* no hemos tenido á mano, y los siguientes é interesantes trabajos: *Excursión botánica al lago de Espolla* (T. V. número 119.—Noviembre 1882); *Fisonomía propia de la vegetación del valle de Nuria (Pirineos catalanes)*, (T. VI, n.º 122.—Enero 1883); *Excursión botánica autumnal á Empurias*, (T. VI, n.º 142.—Noviembre 1883); *Excursión botánica á Tossa*, (T. XIII, n.º 300.—Mayo 1890); *Ensayo de jardín botánico de aclimatación en Lladó, provincia de Gerona*, (tomo XII, n.º 272.—Marzo 1889) y *Estación botánica de Lladó en Octubre de 1891*, (T. XIV, n.º 338.—Diciembre 1891).

Sobre estos dos últimos trabajos debo llamar la atención, pues que el planteamiento de esta instalación representa el *summum* de amor á la Botánica; sin duda que Vayreda inspirándose en las frases del malogrado y eminente Losco, cuando al tratar del jardín botánico de Zaragoza, frases aplicables á la mayor parte de los jardines botánicos de España, al hacer referencia á las especies exóticas, dice deberlas sustituir con «todas las especies más ó menos raras que crecen espontáneamente en montañas y campos y con exquisita preferencia sin faltar ninguna á fuerza de gastos y de inteligencia las que han sido descubiertas recientemente, nuevas por lo general y desconocidas por los sabios de todos los

países...» se propuso nuestro malogrado amigo formar el jardín *botánico-catalán*, contribuyendo así á hacer prácticas sus observaciones y en prueba de su importancia transcribo á continuación los datos que resultan de las listas contenidas en las dos publicaciones mencionadas.

En la primera ó sea en el *Ensayo de jardín botánico de aclimatación etc.*, después de la descripción del terreno, circunstancias que le rodean y sus condiciones climatológicas, expone el objeto que se propone con su planteamiento de favorecer á la botánica, á la agricultura, á la farmacia y á la floricultura y seguidamente enumera las 240 especies ya en él situadas y de entre ellas anotamos las 53 más notables por su rareza ó por ser especies ó variedades nuevas ó por ser de localidades únicas y hasta ahora desconocidas:

- Thalictrum augustifolium* L.—Del bajo Ampurdán.
Isopyrum thalictroides L.—De Olot.
Pæonia peregrina Mil.—Montaña del Mont.
Nymphœa alba L.—Aguas del bajo Ampurdán, r.
Papaver setigerum D. C.—Llansá.
Sinapis alba L.—Castellfullit.
Brasica fruticulosa Cyr.—Marina de Cadaqués.
Isatis tinctoria L.—Cerdeña.
Silene crassicalis Wk et Csta.—Montserrat.
» *viridiflora* L.—Requesens.
Dianthus catalaunicus Pour.—Marina de Gerona.
Malva fastigiata Cav.—Olot.
Lavatera marítima Gon var *inicana* Wk.—S. Aniol d'Auija.
Rhamnus cathartica L. Olot.
» *Frangula* L. Olot.
Anagyris fœtida L. Baleares.
Genista cinerea DC.—Olot.
Spirœa ulmaria L.—Olot.
Potentilla fragariastrum Ehr.—Olot.
» *splendens* Ram.—Ntra. Sra. de Lourdes (Francia).
Rosa Pouzini Trat.—Montaña del Mont.
Ribes Rubrum L.—Olot.
Opoponax Chironium Koch.—Montaña del Mont.

- Ligusticum pyrenæum* Gon.—Tragurá.
Viburnum Opulus L.—Olot.
Ceniaurea Isernii Wk.—Sant Pere de Roda.
 » *Jacobi* Duf.—Albufera (Valencia).
Scorzonera hispanica L. var. *crispatula* Bss.—Torroella de Montgrí.
Campanula speciosa Pourr.—Montaña del Mont.
Cerinthe aspera Roth.—Ampurdán.
Lythospermum olæfolium Lap.—Sant Aniol d'Auija.
Pulmonaria tuberosa Schr.—Olot.
Echinospermum pyrenaicum Wk. et Vayr.—Cerdaña.
Cynoglossum Dioscoridis Vill.—Olot.
Gratiola officinalis L.—Vilarnadal.
Digitalis obscura L.—Almenara (Valencia).
Preslia cervina Fres.—Aguas de Cabanes.
Salvia verticillata L. v. *integrifolia* Vayr.—Hostalrich.
Brunella hysopifolia Lam.—S. Martín Sasserra.
Salix aurita L.—Corp de Olot.
Lilium Martagon L.—Olot.
Scilla autumnalis L.—Vilardanal.
 » *Lillo-Hyacinthus* L.—Olot.
Allium pyrenaicum Costa et Vayr.—Pirineos orientales.
Allium ursinum L.—Olot.
 » *fallax* Don.—Montaña del Mont.
Asphodelus albus W.—Pirineos.
Convallaria multiflora L.—Olot.
Iris pumila L.—Bajo Ampurdán.
Galanthus nivalis L.—Olot.
Narcissus pseudo-Narcissus L.—Montaña del Mont.
 » *poeticus* L. Montserrat.
 » *biflorus* Curt.—Montserrat.

En la segunda ó sea *Estación botánica de Lladó en Octubre de 1891*, después de indicar algunas variaciones observadas en las especies, nos expresa las 523 á que ha aumentado el jardín y de entre ellas débese mentar 30 de verdadera importancia:

Ranunculus lingua L.—Armentera.
Brassica Robertiana.—Sta. Catalina de Torruella.
Iberis Timeroy Jord.—Ntra. Sra. del Mont.
 » *linifolia* L.—Costa de Sta. Catalina.
Chamæbuxus Vayredæ Wk.—Vall del Bach.
Polygala rupestris Pourr.—Montserrat.
Dianthus longicaulis Ten.—Montserrat.
Linum campanulatum L.—Torruella.
Erodium supracanum L'Her.—Montserrat.
Dictamus albus L.—Olot.
Cneorum tricoccum L.—Cabo de Creus.
Genista linifolia L.—Marina Tossa.
Spisæa hipericifolia L.—San Pere de Casseras.
Rosa spinosissima L.—Sta. Catalina de Torruella.
Ribes petacæum Wulf.—Olot.
Saxifraga catalaunica Boiss.—Montserrat.
Peucedanum officinale L.—Montserrat.
Aster Willkommii Schultz.—Olot.
Serratula tinctoria L.—Olot.
Campanula Bolosii Vayr.—Montserrat.
Utricularia vulgaris L.—Aguas de Armentera.
Globularia spinosa L.—Montserrat.
Euphorbia dendsoides.—Cadaqués.
Mercurialis perennis L.—Olot.
Pinus pyrenaica Lap.—De (Italia).
Chamætops humilis L.—Castelldefels.
Fritillaria Boissieri Csta.—Montserrat.
Iris foetidissima L.—Dosquers.
Pancratium maritimum L.—Playas de Barcelona.
Hydrocharis morsus-ranæ L.—Bajo Ampurdán.

Anteriormente á estos trabajos había publicado en los Anales de la Sociedad de Historia Natural de Madrid, en 1880, *Plantas notables por su utilidad ó rareza que crecen espontáneamente en Cataluña ó sea Apuntes para la Flora Catalana*, acompañando seis hermosas láminas, y en 1882 con otras cuatro láminas *Nuevos apuntes para la Flora Catalana*.

En ambos trabajos, fruto de los primeros años de sus vastas correrías, nos acopia una infinidad de datos sobre las especies de nuestra Flora, dándonos cuenta en el primero de 1901 especies y de 1047 en el segundo, acompañando una profusión de datos geográfico-botánicos que demuestran el trabajo ímprobo de su autor, sobre todo en los géneros más difíciles como, los *Hieracium*, *Carex*, *Rosa*, *Rubus*, etc., etc.

Para comprobar la importancia que para la Flora Catalana resulta de estos Apuntes, transcribense á continuación las especies más salientes, que por sí solas darían materia sobrada para un similar trabajo, siendo varias de ellas especies ó variedades nuevas y algunas dedicadas á su personalidad como á mérito de su descubrimiento.

- Isopirum thalictroides* L. — Olot.
Peonia peregrina Mill. — Ntra. Sra. del Mont.
Nymphæa alba L. — Lagunas de Castelló de Ampurias.
Delphinium Loscossii Cost. Vich.
Brasica montana Pour. — S. Martín de Ossor.
sp. nov. *Polygala Vayredæ* Csta. — *Bracteolata* L. in Bolós hb. — *P. chamæbuxus* L. var. Pour; in litt. ad Bolós. — De Vall del Bach.
Silene crassicauli Wk. et Csta. — *Monserratensis* Pour; in Bolós hb. — Montserrat.
Dictamnus albus L. — Olot.
» *fraxinella* Pers. — Monsant.
Viburnum opulus L. — La Piña.
sp. nov. *Campanula Bolosii* Vayr. — Montserrat y Pirineos orientales.
» *speciosa* Pour. — Pirineos orientales.
var. nov. *Salvia verticillata* L. v. *integrifolia* Vayr. — Hostalrich y Tor-dera.
Brunella hysopifolia Lam. — S. Martí Sasserra.
Sagittaria sagittæfolia L. — Aguas de Castelló y S. Pere Pescador.
Butomus umbellatus L. — Aguas del bajo Ampurdán.
sp. nov. *Allium pyrenaicum* Cst. et Vayr. — Pirineos orientales.
sp. nov. *Ochis ecalcarata* Csta. et Vayr. — Olot.
sp. nov. *Opyrys asilifera* Vayr. — *Monorchis* L. hb. Bolós. — Sta. Margarida Sacot.

- Hidrocharis morsus-ranae* L.—Aguas del bajo Ampurdán.
 sp. nov. *Spergella Nuriensis* Vayr.—Nuria.
 var. nov. *Lavatera marítima* Gou,—*var incana* Vayr.—S. Aniol d'Auija.
 var. nov. *Rosa catalaunica* Csta.—*var pyrenaica* Vayr.—La Molina.
 sp. nov. *Rosa Vayredæ* Csta.—Cerdaña.
 var. nov. *Sedum alpestre* Vill.—*var Nuriense* Vayr.—Nuria.
 sp. nov. *Hieracium Vyredanum* Arvet.—S. Hilario.
 sp. nov. *Echinosperum pyrenaycum* Wk. et Vayr.—Cerdaña.
Najas major Roth.—Laguna Amazona de Castelló.

En este mismo año publicó en catalán el *Catàlech de la Flora de la Vall de Nuria*, obra que figura al lado de otras de la Historia Natural de aquella región y que propaga el renombrado santuario pirenaico, estación predilecta de los *amateurs*. En la misma se estudian bien delineadas las distintas zonas vegetales de aquella rica cordillera, y al tratar de sus plantas se fija con preferencia en las virtudes medicinales de las mismas, así como de sus otras utilidades.

En 1883 dió á la estampa la *Fauna ornitológica de la provincia de Gerona*, obrita que mereció ser premiada y recomendada por la Sociedad Económica Gerundense de Amigos del País, siendo sin duda ésta una de las más completas que se han publicado en España. En ella se detallan 384 especies de aves, constando en la misma muchas observaciones propias aprendidas en sus variadas excursiones y aficiones cinegéticas que le valieron una honrosa y especial distinción de uso de arma concedida por el entonces Gobernador civil de la provincia. Además se propaga en la misma la utilidad de las aves á la agricultura, habiendo compuesto á este intento un hábil Nomenclator en que se especifican sus nombres científicos y vulgares y su grado de utilidad para con el hombre. Para comprobar las distinciones entre las especies ornitológicas formó una numerosa colección que ha quedado en la casa de Lladó, en donde pueden admirarse ejemplares raros y expresivamente disecados.

Varios años transcurren en que quebrantada su salud apenas puede ocuparse en sus favoritos estudios, pero siempre que una mejora le favorece continúa en sus tareas y otra vez en este propio año de 1901 aparecen en los Anales de Historia Natural la primera parte de *Notas geográficas botánicas*, de las que deberase publicar póstumamente su

conclusión. En ellas nos da á conocer Vayreda interesantes datos sobre la Flora central española, que adquirió en las excursiones que verificó en Valencia, Aragón y Castilla y de los que le suministraron sus relaciones con los botánicos españoles y extranjeros que de ella se ocuparon.

Tenemos entendido que sobre la Flora Catalana tiene recibido la Comisión de publicaciones de la Sociedad de Historia Natural de Madrid otro trabajo.

Y constante en sus estudios, ahora que de las Fanerógamas creía suficientemente conocido el campo, había decidido abordar la rica y espinosa mina de la Criptogamia. Recordando el legado que de su *Shem-ma criptogámica* hizo á los aficionados amigos antes de partir al Brasil el laborioso médico y botánico D. Juan J. Puiggari, estaba reuniendo los materiales para emprender tan útil empresa. Un mes antes de su fallecimiento aclaraba con el suscrito la distribución de los paquetes que componían esta colección y ya en situación de trabajo se estaban disponiendo algunos de ellos.

A este mismo fin había adquirido varias obras de esta sección y sobre todo algunas de *Hongos* con láminas perfectísimas que completaban la selecta Biblioteca de su uso, que abarca cuanto se necesita para la clasificación, inclusive los *Icones* de Reichembach.

Esta es la principal labor que en treinta años de constantes estudios ha aportado al campo de la ciencia nuestro malogrado compatriota, compendiada en el *Herbario* sin duda el más numeroso de Cataluña: más de 50 tomos en forma de libro-caja, lujosamente dispuestos, lo componen, y en el que se encierran científicamente clasificadas unas 20 mil especies, haciendo de él una rica joya para la Botánica patria. Interesaría sobremanera conocer el Catálogo del mismo, pero hay que confesar que su confección requeriría un minucioso y especial trabajo.

Pero no es esta su única labor; además de botánico, fué Vayreda naturalista completo, y así en todas sus excursiones recogió de la naturaleza cuantos seres invitan al hombre á su estudio, formando con ellos colecciones; y en su casa de Lladó, al lado de la ya mencionada colección de Aves, pueden verse reunidos los principales minerales de la provincia y entre ellos los interesantes de la región volcánica de la misma: así también reunió las especies malacológicas del país otras adquiridas de los corresponsales, y en la casa de Olot restan una porción de cuadros

de insectos en su mayoría clasificados, siendo notable el grupo de los Lepidópteros por su perfecta preparación en su sección de *larvas* y *crisálidas*.

No es pues de extrañar que la fama de su nombre traspasara los límites de su país y que figurara como individuo de la Sociedad de Historia Natural de Madrid, de la Sociedad Botánica de Barcelona, de la Linneaca matritense, de la Sociedad Helvética, corresponsal de la Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, de la de Amigos del País de Gerona, de los Centres excursionistes de Catalunya, etc. etc., y que su correspondencia interesara á Willkom, Boissier, Tambal-Lagrave, Crepin, Arvet, Leresch, Debeaux, Rouy, Geheb, Venturí entre los extranjeros, y á Colmeiro, Loscos, Campañó, Almera, Laguna, Puiggari, Trémols, Teixidor, Costa, Masferrer, Torrependo, Landerer, Pardo, Salvañá, Pau, Bolival, Cadevall, Bofill, Boscá y á muchos otros entre los españoles.

Si bien como farmacéutico no ejerció la profesión públicamente, no puede pasarse en olvido el ejercicio de la facultad durante la guerra civil pasada, y como Primer Ayudante de Sanidad militar del Ejército Real carlista estuvo al cuidado de las oficinas de los Hospitales de Prats de Llusanés y de Soler de Monsolí. Su escrupulosidad en el servicio era reconocida por los profesores médicos, de modo que una vez para subvenir á la provisión del Extracto de Belladona emprendió una larga y arriesgada excursión hacia Collsacabra en busca de la planta silvestre, cuya localidad ya conocía. y con ella preparó el extracto necesario para las demás dependencias con él relacionadas. Como ya se indicó en otro lugar, la luctuosa vida de campaña no le entibió en sus excursiones, que fueron numerosas y productivas, llamando tanto la atención su abstracción científica que entre los amigos se comentaba hasta con salsa el desenlace de Prats de Llusanés, en el que al zumbido de las balas tuvo que abandonar su plaza, y emprendiendo con los suyos la retirada, llevaba consigo una fuerte impedimenta de paquetes de plantas, que no pudiendo ya arrastrar más tuvo que abandonarlos entre unos sembrados junto á algunos preparados de los más escogidos de la oficina, todo lo cual felizmente pudo recuperarse después; asimismo al llegar el momento de desalojar el Hospital de Monsolí, el jefe de la columna encargada de la disolución, amigo y compatriota, tuvo que prestarle varios bagajes para trasladar á Santa Coloma los numerosos bultos de plantas procedentes de sus ricas investigaciones en las Guillerías y en el Montseny.

En el resto de sus años tampoco olvidé su profesión de farmacéutico; siempre que se le presentó ocasión encareció las virtudes medicinales de las plantas; alguna vez escribió algo pertinente á la carrera, recordando un artículo sobre la *Aplicación externa del ácido arsenioso á las enfermedades cancerosas*, llamando sobre ella la atención de los médicos, por la curación que acababa de observar en un individuo de su familia. Se complacía de compartir con los amigos comprofesores de los asuntos profesionales, plañéndose algunas veces de lo descuidada que está la Herboristería farmacéutica y aplaudiendo los proyectos que para realizarla se han ideado. Tenía manifestado ensayos que estaba practicando para lograr unos *Polvos estornutatorios* que sustituyeran al narcótico tabaco, así como la confección de unos *Polvos insecticidas* para proteger las colecciones.

Además, sus vastos conocimientos los aplicó á la agricultura, y en el cuidado de sus fincas; mejoró las variedades de sus plantíos y procuró que los abonos y el agua contribuyeran á dar mayor riqueza á su producción.

Y como á final débese recordar de Vayreda su sencillez de carácter y sobre todo su religiosidad. Esta le ha merecido por el *Mensajero Seráfico* un cumplido elogio, señalándole como á modelo de Terciarios, ya que á ésta V. O. T. pertenecía de tiempo. En los prólogos de sus obras se ve retratada la firmeza de sus creencias, ya ensalzando á la Virgen que en las altas cumbres prodiga sus gracias á los que visitan sus Santuarios, presidiendo la maravillosa obra de la Creación, ya en otros combatiendo á la escuela transformista ó doliéndose de la escuela jordaniana que tan poco respetan la *unidad de la especie*.

La Providencia permitió que á los 51 años de actividad tanta traspasara los umbrales de la vida, y su separación que forzosamente tuvo lugar el 20 del pasado Septiembre ha llenado de duelo á su distinguida familia, habiéndose comunicado éste á la ciencia y á su natal villa, y siendo esto motivo para que este Semanario, que se complace en dignificar á los hijos esclarecidos de su tierra, haya dedicado al humilde sabio Vayreda, por manos tan incorrectas, este débil elogio.

Olot, Diciembre de 1901.

RAMÓN BOLÓS.

(De EL DEBER, — marzo 1902.)

Recorts de la derrera carlinada

D'en Marian Vayreda

Olot 1898

Per més que so tan blitiri en l'ofici de crítich que ni sé com manejarmhi y que la ploma se'm posa malament als dits de pura temensa, no'm puch pas estar d'escriure lo que penso de la fresca obra que En Vayreda nos acaba de baixar de montanya: de tal manera la emoció, que m'ha inspirat, demana expansionarse y comunicarse. Benevolensa, donchs, y vaig á la tasca.

Veig que ja instinctivament he calificat de fresca la obra que m'ocupa; mes no'm pesa aquesta afirmació, primer que per mí donada pel mestre Riera y Bertrán, ans bé insisteixo en ella ab la convicció més ferma y ab coneixement de que constituheix una de les més grans lloances, quan no s'aplica d'esma a un document artístich, sino en significació de que aquest aporta percepcions verament novas. Y en aquest punt no hi tinch pas cap dupte los *Recorts de la derrera carlinada* son un conjunt de percepcions fresques, obtingudes del natural per un testimoni actiu de la derrera campanya carlina y que per ell se'ns donan impregnadas de la essencia del seu esperit reflexiu, observador y ple sempre d'amor a la veritat y a la justícia.

L'assumpto es nou com a estudi estétich, les condicions històriques de son autor les més apropiades pera tractarlo y'ls talents y la afinació artística d'aquest los més aptes pera desenrotllarlo ab acert. Fins la circumstancia de que's plany l'autor, com faré notar més avall, de no haver

portat a son temps un diari de la guerra, en que hagués apuntat fetxas, noms y detalls, que *lo rebech de sa retentiva* no li ha permés recordar, es en mon concepte favorable a la composició.

Efectivament, si en Vayreda hagués possehit aquell diari es de pensar que hauría entatxonat los seus escrits de números árits y de detalls, que per massa somorts no quedaren marcats en la seva pensa, y aixó hauría debilitat la intensitat de la *nota de color y de sentiment*, que es la que plau al artista. Are no; lo que recorda, després de temps de la observació, es lo verament intens, lo que l'impresioná de debó, lo genuinament artístich; de manera que la tria estética se li dona gayre be feta d'un modo natural é inconscient y ell ab relativa facilitat pot perfeccionarla. Es en mon concepte una equivocació, que pateixen molts, la de creure que'ls literats han de confeccionar los seus estudis del natural en presencia de la naturalesa mateixa. Lo literat necessita recullir les impresions del natural, deixarles dormir en sa pensa y després retrobarles ja convertides en propia substancia anímica y acrisolades pel temps. Una poesia d'en Alexis Tolstoi, que admirablement traduhida per en J. Sardá vaig llegir en *La Veu de Catalunya*, indica aquesta idea quan aconsella al poeta que's volti de silenci y de fosca y que allavores remembri. Donchs be, en aquestes condicions de silenci y de fosca s'ha trobat en Vayreda al rememorar los seus «Recorts» y no li ha de pesar, porque aixó es una veritable ventatja.

Se'm dirá tal volta que les notes que l'autor hauría pogut pendre durant la guerra haurían enriquit lo llibre baix lo punt de vista histórich; mes ni aixó'm sembla haver de concedir, porque les fetxes y'ls noms ab facilitat podrá trobarlos l'historiador en periódichs y altres documents de la época. Lo que no trobaría enlloch es la noticia exacta que en Vayreda dona d'aquell exércit montanyench y estrany, del seu modo de vestir y de parlar, de la seva táctica, del seu armament, de les vicissituts del seu estat económich, de les fesomíes de alguns dels seus personatjes y, en fí, de totes aquelles coses que tant solía apreciar en Macaulay pera pintar y valuar un temps determinat. Y aquestes coses no manquen pas en lo llibre, que sense haverse proposat ser directament histórich, resulta un document inapreciable pera'ls historiayres, com ho han resultat les comedies d'en Terenci y la major part de les obres de costums escrites de bona fe. No crech que, ab notes ni sense notes, en

Vayreda hagués aspirat a fer historia en altre sentit més fonamental.

Ell s'ha proposat l'art com a punt de mira; lo demás ho agafa accidentalment. Pero, sigui com vulgui, los caràcters dominants de la seva obra son un respecte relligiós a la veritat y una ingenuitat encantadora. No's permet cap fugida de imaginació; aquesta facultat la dirigeix exclussivament a donar color y relleu als fets y a les coses, de quina realitat está plenament segur. Per aixó, al llegirlo, un sent que no s'aparta un moment del contacte ab la naturalesa. Altrament, les reflexions que ell intercala en la narració venen sempre tan a tom que sembla que cauhen espontaniament d'ella com dels arbres la fruyta sahonada. Y d'aquestes reflexions admirables y de la ingenuitat ab que'l narrador esmenta fins los seus defectes personals, ne resulta la percepció d'una figura interessantíssima, simpática y altament humana, que es la del mateix autor, héroe veritable de tot lo llibre. Perque, encare que'ls articles de que aquest se compón no tenen la cohecció que solen oferir les parts d'una novela o d'un poema, están lligats tots ells per una unitat fonamental. Un comensa per trobar al jovenet de disset anys, que, rodejat d'una atmósfera especial, s'exalta y's llansa a la campanya, y després lo va seguint sempre en les seves ilusions, en los seus dols, en los seus entussiasmes y defallions fins a acompanyarlo, en lo moment de la gran desfeta, ferit al hospital y curat a la emigració. Tal es l'estudi psicológich que resulta de tota la obra y que li dona una veritable unitat.

En quant al detall, no m'atreveixo a devallarhi d'una manera particular, per por d'allargar massa la meva tasca. Pero sí diré que es d'una varietat inesplicable y que te efectes d'una intensitat de primer ordre. L'autor sab fondre en lo seu estil la nota cómica y la trágica y armonisar la épica ab la familiar sense que's reperi may cap aspresa ni desafinació; habilitat digne del major elogi, la qual li dona cert esguart d'en Walter-Scott, pero d'un Walter-Scott a la moderna y molt emparentat ab los novelistes russos. Aquesta habilitat es una de les que'l fan més apte pera desenrotllar lo tema d'aquella guerra, en que lo grotesch y lo sublim hi campejan continuament agafats del bras. D'altre manera no hauria sigut possible pintarnos la mort del «Noy del Alou» tan cómica y al ensemps tan estéticament impresionadora, ni escriure la épica desfeta de Prats de Llussanés després d'havernos posat a la vista lo cuadro grotesch de la «Xacolatera»; ni hauria sigut possible agermanar les fine-

ses de «Lo Valencianet» ab les tintes intenses de la dantesca fageda de Roca-corba, lo realisme fantástich del «Escuadró de la Sang» ab lo del familiar «Paréntessis» y'l detall cómich d'aquell bon senyor que votá no tallarse cabells ni barba fins al día del triomf de D. Carlos ab lo detall altament trágich «Tireu bombas» del article «Desesperació», toch magistral, que a no sorpéndrel a la naturalesa mateixa no seria capás d'endevinarlo sino un Shakespeare.

Y héus aquí que per la enumeració, que incidentalment acabo de fer, se pot mitj compendre quanta es la varietat de la obra y quant interessant. Lo que no's pot compendre, sense assaborirho directament, es l'estil, que ho lliga tot, un estil senzill, espontani, que corre fluyt y transparent com l'aygua gemada d'Olot, un estil que entona les percepcions més diverses y que no ha estat après de cap llibre, sino que es fill genuí d'un temperament artístich especialíssim, que no's confón ab cap altre.

Si a totes aquestes qualitats hi afegím la d'un llenguatge castís, rich de termes y modismes vius y no usats encare fins avuy pels literats, ¿hauré d'esforsarme en recomanar la obra a tots los que han tingut la bondat de llegirme?

Una nota pera conclusió. Lo llibre d'en Vayreda no pertany á cap d'aqueixes escoles llunátiques y passatgeres que les exageracions morboses de cada época solen determinar y que després son tan aburrides, especialment pels escoliastes nous, que s'adonan del mals passats y'ls repugnan tant més quant menys s'adonan dels de la nova moda, que'ls porta atarantats. La obra d'en Vayreda es sana y catalana y pertany á la escola eterna del art.

JOAQUIM RUYRA.

Un casori

L'Agustí, ab pantalons y americana de vellut negre y garibaldina vermella ab franjes verdes y blaves, tot estrenat aquell día, m'ho demanava ab tanta insistencia, que no poguí menys de prométrelhi que l'endemá assistiria al seu casament. El celebravan una mica massa aviat: a les sis del matí d'un día dels darrers de Novembre, se sent molt fret aquí a la Montanya.

Desde que trevallava en una fàbrica de Sant Joan que no l'havía vist. La seva mare m'havía explicat algunes vegades'ls motius de queixa que tenia del seu fill, qui dominat per la passió del joch l'hi havia trencat moltes vegades el respecte, fins obligarla a tréurel de casa seva.

—Malgrat la flema que té'l seu pare, arrivá a enmalaltirse pels continuats disgustos que'ns donava el noy, em digué.

També ella vingué a convidarme; car al anárloshi a notificar el termini que tenia fet de casarse, feren les paus l'Agustí y'ls seus pares.

—¿Quína edat té are'l vostre noy? vaig preguntar a la María.

—Si, miri; per Nadal farà vinticuatre anys.

—Axís, donchs, no es pas fora de temps aquest casori.

—Ah, no; respongué ab vivesa, y creguim que m'ha donat una alegria; la seva dona potsé logrará lo que jo no he pogut. Axís 's posará.

—Les dones sempre adobeu.

—Ay, Deu ho vulgal! Vejám que será. Bé: demá l'esperém ho sent?

—Ja faré'ls possibles.

Axís vaig despedir la María, que passava la porta fent remoure les faldilles de percala de gran vol.

L'endemá se celebrá'l casament. Al acabar la cerimonia vaig tornar

a casa, ahont vingueren tots 'ls del seguici a ferme prometre que no faltaria al dinar que farían al Hostal d'en Fuxell, overt de poch al costat de la carretera de Segura.

A la una m'en hi anava. Desde mitj camí ja divisava'ls de la festa formant varios grupos. El nuvi ab sabates de xarol, trajo negre de llana y ab un barret tou inclinat al devant, estava sol al mitj de la carretera.

Afeytat de nou, era ben escayent aquell xicot d'ulls negres y cara prima; 'l llavi inferior sortit; l'estatura més que regular.

Quant 'm vegé, cridá a la seva dona que s'apartá d'un grupo de sota un roure. Aleshores 'm puguí fixar en ella; anava vestida de blau; tenia els ulls foscos y el nas xato, que prenía al final grans proporcions.

Seguidament sortiren els pares del Agustí. En Quelich ab molta calma y ab la rialla als llavis, s'acostá. La satisfacció que tenia semblava fer desaparéixer moltes arrugues de sa cara vermella.

M'acompanyaren a dins perque m'assegués a la vora del foch, malgrat el sol qu'entrava a la cuyna per un balcó del costat de la llar.

Aquí ja hi havían altres convidats. Ens asseguerem al seu costat. Tots menos la nuvia, qu'anyorant ses companyes desaparegué corrent.

—Ja ho veu, 'm digué l'Agustí, ja som casats.

—Sí, home, sí, ja ho veus, ja ets casat, home.

—Oh, replicá; ja fa més de cinch dies que ho som *pel Civil*, pero jo no m'he volgut donar per casat, sab? vaig dir: no; més val qu'esperém qu'en passi'l capellá.

—Ah, sí; afegí ab veu ronca un home prim, qu'aguantant en l'ayre un jonoll ab les dos mans, estava en un recó del escon: civilment eran ben casats.

—Ni *pel Civil* ni per l'Iglesia no s'han casat fins avuy, cridá un jove de mirada brillant, vestit de vellut.

—Y donchs qu'era aquell paper que'l jutje'ns feu portar fa cinch dies pera que hi possessim els noms nosaltres y'ls testimonis? replicá'l nuvi.

—No era més que pera fer constar que'l capellá vos havia casat.

—Que sabs tú, digué'l de la veu ronca.

—Més que vos.

—Y que has de venir a donar llissons d'aquestes coses a un home com jo que s'ha casat tres vegades!

—Y ab tot aixó no haveu après res.

—Calla, desvergonyat.

—Y sí, home, calla!

—No vull callar.

—Y es clar, que no calli!

—Vaja, ja ni ha prou, cridá la María desde'l fons de la cuyna. Ves si vos haveu d'enfadar per aquestes tonteries.

—Oh, es qu'aquest home.....

—Prou, Jepich. Cap a dalt falta gent, que'l dinar ja está a punt.

S'aixecá tothom pera pujar a la sala, ahont hi havia la taula parada, ben iluminada per dos balcon, dels quals un donava a una galería, y l'altre dominava una era del mateix hostal.

Mentres esperavam als de sota'l roure, vaig sortir a la galería. Colocada la casa en un collet elevat, divisava tota la plana d'Olot vetllada pels guardians qu'empesos pel foch eixiren un día de la terra. Mes endarrera qu'ells quedá la serralada que surt de St. Joan pera envoltar nostra comarca, presidida pel Puigsacalm qu'altívol aixecantse sobre les altres montanyes las hi conta en nits serenes'ls somnis d'aquest recó de Catalunya. Fa avensar montanyetes enfora que's comunican ab fondalades tristes y valls rioleres. Als vents que passant per sobre d'elles'ls hi donan missatjes que fan estremir de goig nostre encontrada, guaytada desde lluny pel vell Pirineu blanch y seré. Qu'era hermós aleshores tot nevat! Jo haguera volgut fruhir aquella bellesa; em volía delectar ab santa magnificencia..... pero'ls crits de la María y dels nuvis y dels convidats acompanyats de confits que refregant'ls vidres saltavan á fora, m'obligaren á entrar al menjador.

Tingué d'asseurem al costat del Agustí, qu'ocupava'l cap de taula. A sa dreita hi havia'l de la veu ronca cuydant com á testimoni de la nuvia fins que's retirés cada hu á casa llur.

En Quelich rioler's colocá al altre costat méu desd'ahont contemplava la María asseguda al extrém de la taula. 'S parlavan á crits y reyan. 'Ls altres, que farían una vintena, corejavan les rialles boy tirantse confits.

—No'n tiréu encare deya la María, que podriau tenir algún disgust. A vegades van malament aquestes bromes.

—Miri, 'm digué aleshores l'Agustí. Avans de venir vosté, d'un poch mes que no'm passa una de crespa. Hem anat al Hostal de la Terrasa á

fer el vermouth, y vetaquí que baixava un carro cap á Olot. Jo per broma, he tocat ab el bastó'l matxo,... només una mica refregat, no's pensi pas molt, no. Desseguida que'l carreter se n'ha adonat, s'ha enxerinat tirantme una mala espresió. Com que soch molt sentit, sab? desseguida m'he cuadrat dientli: Apa, home que sou tan llengut: torneuhó á dir aixó; au, que vos espero.—Vaya si hi tornaré, contestá: té...., y repetí la mateixa espresió. Aleshores ja no m'hi he vist; faig un bot y ja soch adalt de las branasy..... vaja, que si'ls companys no son promptes aquell home's recordava de mí.

—'N fas massa també, l'hi vaig dir, ab la mirada ingenua.

—Es que m'enfurismo quan sento una mala espresió, replicá.

El de la veu ronca, mentrestant tirava grapats de confits ab tota la furia als demés de la taula, que s'escampavan per terra y pels plats.

La María, 'ns preguntava que'ns semblavan els seus guisats, qu'eran del gust de tothom.

Y en Quelich, 'ns ponderava les seves qualitats de cuynera.

—Ah, sí; deya l'Agustí al de la veu ronca: Per aquella festa que ferem á la fábbrica, si no haguessim estats renyits l'haguera fet venir; pero estavam de punta, sabs?... pero lo qu'es de cuynar sí que'n sab.

Tots s'animavan mentres avensava'l dinar. De fora també venía brugit.

'Ls confits continuavan creuhantse entre'ls d'un costat y l'altre.

—Ya t'he vist, ja t'he vist, de prompte cridá en Quelich. Al girarme 'm digué: fixis, fixis quin paper d'*hiprócrit* fa la María, que realment semblava tenir el pensament ben lluny de totas aquellas cosas.

Tot rient s'escusava, fent esforços pera ferse sentir, car la cridoria era gran.

Les notes llensades per una tenora la calmaren per un moment. Sorirem al balcó y vejerem qu'assota en la espayosa era del Hostal s'hi bellugava ja molta gent. Eran'ls furters que celebravan'ls desposoris.

Comensaren una sardana y quedarent ben poch a la sala. Gayrebé tots anaren á engroixir el rotllo, fins l'Agustí ab el toballó al coll.

Ay quant la nuvia se n'adoná! Comensa á fer mala cara y agafar confits y tirarlos sobre'l seu home y clóurer las dents barbotejant paraules que jo no entenía bé y llagrimejarli'ls ulls.

Avans d'acabar la sardana desaparegué..... y ab en Quelich y la María tornarem á seure comentant l'enfado de la dona del Agustí.

'L sol s'havía ja posat y era per tant hora de retornar á Olot. 'M possava l'abrich quant sentirem grans crits, barallas fortas, destacantse entre totes les veus la del Agustí.

Alarmats correguérem á baix, veyent á n'aquest agafat ab un home de mitja edat, pegantse entre xiscles horrorosos. Estavan voltats de gent que'ls volía despartir; pero era inútil; fou necessari que'l Pare del Agust y un home fornit s'hi interposessin pera qu'acabés aquella baralla.

Estant separats encare's miravan rancuniosos, fins qu'en Quelich s'emportá l'Agustí á dins del Hostal qu'encare refunfunyava:—m'enfurismen les males espressions.—Efectivament, l'enfurismavan.

'M despedí de tots y vaig venir cap á Olot.

L'ayre era fret; sobre'l Puigsacalm hi havia una estrella, y la neu del Pirineu era ben rosada: 'l darrer bés del Sol l'havía enrogida.

ESTEVE CARDELÚS CARRERA

Platraver

Fracment

BARTOMEU

Sí que voldria xerrarte quelcom, y... ja fa temps d'aixó ¡ves!... pro ¡que no se pas com dirho!

MERCÉ

¡Y are! ¿que xarnegas? no t'hi pensis pas gens y mica.

BARTOMEU

Qué... si fóre parlar am las vacas y las oellas y'ls gossos... prou que'n sabría... perque las bestias m'entenen, pro am renechs... ¡Fins he cresegut amb altres domas!... si amb ellas no'm passés lo que am tu'm passa quan de lluny t'oviro.

MERCÉ

Digas, digas,... ¡No t'aturis!

BARTOMEU

Llóres,... me caldría fere com are ¡veus! ja tinch la taparada!...
Que jo...

MERCÉ

Qué vols dirme?

BARTOMEU

Tant xica cosa que'm pensi que no vol lley el dirho ¡ves! porque s'hauría de véurer per fora del home.

MERCÉ

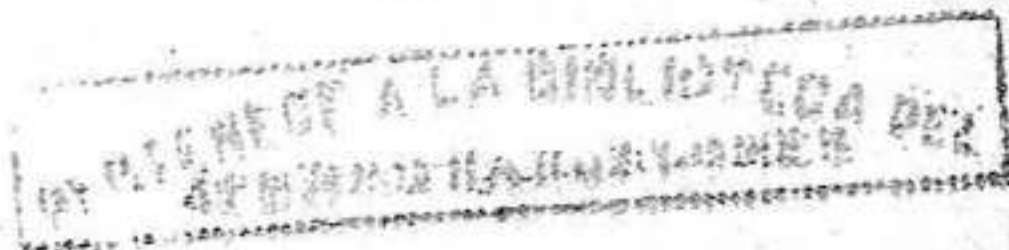
¿Com?

BARTOMEU

¿Com, diues? ¡Si ho sabés com, també t'ho diría aixó... ¡es dir!... ¡Batúa! ¡ves! que no se discórrer, que no se explicarme,... empró... jo, ho senti aixó ¡ves!

MERCÉ

Domas lo que sentis has dir;... que jo...

BARTOMEU

¡Qué! ¿que tu...? tu també?... ¿tu?

MERCÉ

Jo, si ¡empró que'n trauré d'escarrassarme, si potser ho endevinas com... jo ho he endevinat de tu!

BARTOMEU

¡Qué ho has endevinat ¿diues? ¡ves! doncas, ja ho sabs tu lo meu! Donças, no cal parlarne mes si tú ho sabs?

MERCÉ

No, no; que'm plau sentirte. Y... digas lo que sents a dintre. Espláyamho aixó... que... ve d'assí (*pel cor*). Jo, cada vegada que te veig, tota

tremolo... y es un tremolor que'm ve encomanat de la fressa que'm fa assó que'n diuen el cor... ¡d'aquí!

BARTOMEU

¡Ah! Mercé,... que no ho se pas jo aixó.

Qué jo só un rucás y ho seré sempre; pro, ¡ves! me pareix que tot jo ho dech sére un cor, porque no mes de pensar am tu sembla que hagi tingut un espant.

MERCÉ

Y escolta! ¡Com te parla aqueixa veu de dins que te fa pensar am mi? Donhi una empenta, Bartomeu, y parla com te surti.

BARTOMEU

No, no; que no ho se... ¡no! Es una cosa que me sembla que tot ho diu. ¡Fins las hervas! ¡y la neu del Canigó!

Sí, mira... que avans no's fa día allá en la partió del mar y cel ja la nit m'ho diu; quan pujo serra amont ab las oellas, el vent m'ho diu; a dalt de tot, el murri del sol ho escampa a tot lo que s'ovira, y a la tarda quan torno, m'encaparrino, y ¡tinch una rabia al sol! que al pondres darrera Cubells sembla que rigui porque jo no ho se dir.

MERCÉ

Empró... fes un esfors; trenca las cledas de la boca, esbotza d'una vegada y digas lo que diuen aquestas cosas.

BARTOMEU

Lo que diuen! lo que diuen!... molt diuen!... que... ets bonica, molt bonica... ¡molt! qu'ets per meréixer, que... que sempre me parlan de tu ¡ves!

MERCÉ

Y res mes!

BARTOMEU

Diuen... que sembla que jo't porti voluntat, ¡Mercé! ¡ves! y m'ho he arribat a créurer que te la porto; pro voluntat de la bona, tossuda. Una voluntat que no's blinca perque es mes forta que'ls faits arrelats al rocám; mes arrelada ane mí que'ls bets a la terra y la tinch mes enganxada que'l Puigsacalm a la crosta del mon.

MERCÉ

De bó de bó?

BARTOMEU

Una voluntat que no's mareix, y, miros; ni me la prodrán arrencar els llamps, si un día'm creman dalt de la montanya!...

MERCÉ

¡Jesús!

BARTOMEU

Perque pensi que'm ve de l'ánima... y quan l'home mor que diuen que l'ánima fuig, també am la meua fugiría la voluntat que't porti ¡ves!

MERCÉ

¡Ah! quina alegría!

BARTOMEU

¡De bó, Mercé! ¿Me vols tu a mi?

MERCÉ

Sí, sí, sí; de bó: te vuy... pro...

J. BERGA Y BOADA.

MINISTERIO
DE CULTURA

APÉNDIX

MINISTERIO
DE CULTURA

MINISTERIO
DE CULTURA

Cansons de pandero

Al Sr. D. Valeri Serra y Boldú

Estimat amich y senyor:

Ab aquesta carta vull complir la promesa que li feu de dirli la impressió que'm feren les «Cansons de pandero» que vosté publicá en la revista CATALUNYA, y que'm diu que vol aplegar en un llibre, desitjant capsarlo ab aquesta impressió meva. Grans mercés per l'honor que'm fá y per la bella ocasió que'm dona de parlar de lo que tant estimo.

Pera mí la poesia popular es la poesia per excelencia, per la espontaneitat ab que naix y lo posada a proba qu'es.

Lo poble no més canta quan ha de cantar, per sagrada necessitat d'expansió, y may per aquella vanitat o aquell compromís que son tara mortal de tantes obres dels més alts poetes *professionals* (mala rassa qu'anirà desapareixent del mon a mesura que'ls homes vegin cobrant bon sentit de la vida). Després, com que la poesia popular viu sols en la memoria y en la veu del poble, se esdevé que lo insignificant d'ella, es dir, lo no poétich, troba en l'oblit la mort que li pertoca, y lo viu se purifica y transforma indefinidament en la ignoscenta boca popular, qual instinct crítich es lo més sabi y segur porque no té altra preceptiva literaria que la comunicació directa ab el ritme universal de les coses. Per axó la poesia popular naix tant bella y's manté sempre tant fresca y pura.

Ab axó succeheix com ab les criatures petites camperoles. Un diu —¡Qué sanes y belles son en el camp les criatures!— Y es porque sols en

sanitat solen esser concebudes; y les que nó, o les que després no han sigut prou fortes pera resistir sense contemplacions la duresa del aire lliure, s'están recloses a casa llur o bé ja son al cementiri. ¡Ja ho crech que les que corren pel terrós son totes fortes y guapes! Donchs, per mí, aquet meteix es el secret de la bellesa dels cants populars, sobre tots els de la avior que han tingut temps d'esser garbellats en la memoria y l'instint del poble; perque dels nous apresos, per populars que semblin avuy, qui sab lo qu'en restará a en que haurán tornat d'aquí a una centuria.

Ab lo qu'he dit fins are ja pot haver imaginat l'encís qu'han obrat en mi les «Cansons de pandero» per vosté aplegades, y fins les tares que han restat fora de l'encís.

L'esser improvisacions imposades en cert modo per la tradició en dies y a persones determinades fá que moltes d'elles no tinguen aquella arrencada de inspirada espontaneitat que dictá per exemple les «Montanyes del Canigó» y la «Matinet m'en lleví jo»; de modo que algunes d'elles, ben segur que de no haver sigut per vosté tant aviat aplegades (talment semblen modernes per les coses que termejen) haurien mort oblidades justament o sigut purificades pel gust de les generacions.

Mes, les tares que d'aquestes causes pervenen, ¡com desapareixen foses en la llum que llensan sempre els llabis del poble cuan cantal

«Jovenet, no'm llanseau tant
que algú o altre'm plegará;
les gotes del cel cuan cauhen
totes saben ahont anar.»

¿Qué ho fá qu'axó no hi há cap poeta *de nom* que sia capás de dirho?
Per mí ho fá que li manca *la gracia*; y en axó está tot.

¡Lo meteix qu'alló altre de:

«Si la criatura es guapa,
donzella, no us admireu,
que sa mare s'está al llit
com una Mare de Deu!»

¡Quina maravellosa forsa d'evocació! ¡Bé n'hi há de llum de vida en aquestes poques paraules! La dona que les deya, quan les deya, era més sabia que Plató.

¿Y aquella de:

«Totes les gracies del mon,
donzella, Deu vos há dat:
balladora, cantadora,
y amor y humilitat?»

¡Ja's podia escarmenar a fer sonets el Petrarca! Tant li valgué, que a n'aquesta donzella no arribá may Laura.

«¡Oh! que linda cabellera
que pel cap l'hi vá volant»

diuen d'un jove. Y per mí la bella figura d'aquest fadrí ja es immortal com una estatua grega. D'un altre diuen:

«Fá la cara com un ángel;
fá que viu enamorat.»

¡Deu meu, Deu meu, prou! M'emborratxan de llum aquestes coses. Tot jo tremolo no més que de copiarles ab la meva lletra. Pero, tant se val, no'm puch estar de posarhi aquesta elegía més for'a que tots els classicismes y tots els romanticismes plegats:

«Germá meu, fulleta d'alba,
alseus, que darém un tom;
mirarém qui falta a taula,
que'm sembla que tots no hi som.
Les persones que assí falten
son persones de gros preu:
falten el pare y la mare,
son a la gloria del cel.»

¡Arrenquém el plor y colguéu el cap a terra, fabricants de frases vuydes!

«¡Mirarém qui falta a taula,
que'm sembla que tots no hi som!»

¡Oh! ¿no la sentiú fins al moll dels ossos la gran ausencia? ¡Faltan el pare y la mare! ¡son a la gloria del cel...!

Perdoni, amich Boldú, pero a mí aquestes coses de tant bé que'm fan, me fan mal; o potser aquet mal es el major bé. No ho sé. Lo cert es que m'oblido de tot, y després me trobo havent escrit unes coses molt estranyes. Ab axó si li sembla qu'aquestes últimes ratlles *no fan* per anar al llibre, tréguiles... Y are parlém d'un altra cosa.

Les aplechs de cants populars fan sempre olor de mort: son com els herbaris y com les col·leccions dels entomólechs. Cada flor del camp es un encís del camp, y cada papellona que vola, una alegría. Mes, dissecades, planxades en la vitrina a centes, les més belles, quina tristesa fán. ¡Adeu camp! ¡adeu encís! La vista hi llisca indiferenta: n'hi hán masses.. y son mortes.

¡Quina diferencia també de una cansó sentida al bon atzar, a una cansó *feta cantar* pera apuntarla, y a una cansó llegida entre cent tot girant full, d'un llibre molt ben fet y ab sabia classificació per géneros, époques, territoris, ab variants, notes erudites etz., etz.! Jo crech que tals llibres sols hán d'esser llegits pels sabis y pels poetes, per aprendre... y sobretot pera estímulo d'anar a ohir els cants de viu en viu; més a la bona gent *no professional* jo crech que li fán més mal que bé aquets llibres, porque l'avesan a sentir com *literatura* el verb sagrat d'un poble.

Pero del llibre de vosté no's podrá dir tal cosa, porque vosté há fet bé les coses, ab un gran sentit artístich. Vosté ha començat per fer revivre ab el seu amor el terrer, las costums, els tipos populars d'hont brollen les «Cansons de pandero», y axís surten de vives que a un li sembla sentirles cantar a les majorales del Roser, que un les té al davant aquestes majorales, que's mouen y miren, y riuen en l'ambient de les festes urgelleses. Y axó li alabo molt. Lo seu llibre no fá olor de mort ni es possible péndrel per *literatura*. Es bell, veliaquí; y axó vol dir qu'es viu, y qu'há de donar vida a tothom qui'l llegexi. Si la costum de les «Cansons de pandero» se pert, com vosté se dol, no's podrá dir que n'hagi mort la poesia si el seu llibre resta.

Altrament, jo no soch dels que s'entristeixen massa per les coses que's perden, porque pressento una forsa de renovació eterna. Quan passen les violes, venen les roses y després els clavells y després els lliris; la tardor també té les seves flors y fins en la neu alpina s'obren coroles maravello-ses, mentres en les valls més tebies les violetes tornen a pitjar per treure el cap enfora. No'n cregui res d'axó que diuen are, com devien dir els

lamentadors de mil anys enrera, que la poesia s'en vá: los quins s'en van son certs poetes, certs *géneros*, certes modes; pero ¡que la poesia s'en vá! Justement jo crech qu'are en vé'l bó.

Ben segur que les «Cansons de pandero» devían venir darrera de altres cansons que's perderen, y darrera d'elles altres cansons vindrán, si Deu ho vol, igualment belles, o més, que també's perdrán davant d'unes de nòves, y axís sempre. ¿No veu que'l poble no s'en pot estar de cantar al seu modo, baldament l'invadixin totes les males foresteries que's vulla? Ja s'en desempellegará, quedantsen sols lo que li convinga. Déxil fer al poble... y ajúdil tan bellament com ho há fet are áb aquest llibre a servir conciencia de la seva personalitat inagotable.

Que Deu li donga molts anys de vida pera fer semblants obres li desitja son amich y admirador,

JOAN MARAGALL.

Barcelona, 1.er de Desembre de 1903.

La idea de Patria

segons les autoritats castellanés

I

Un dels amos ab qui va estar el célebre Scipion fill de la Coscolina avans de que entrés a servir a aquell célebre personatge que ab el temps se va anomenar el molt ilustre senyor D. Gil Blas de Santillana, va esser ab un tal D. Ignacio de Ipiña, *pedante* madrileny que tenia per ofici y benefici compondre llibres que revenia després; y que escrivia ab tan única y maravellosa trassa que en lloch de pluma y tinta com per escriure solen usar el comú dels mortals, no se servia mes que de unes estisores y un filferro que entregava al seu patje o secretari. Anava ell llegint y fullejant tans llibres com a la ma li venien y axís com anava llegint, retallant ab ses implacables estisores els trosos que d'ells li semblaven be, y que per sa part anava el secretari enfilant ab un filferro: a cada filferro ple, donava un llibre per acabat.

Aquest sistema y modo d'escriure extés considerablement després del senyor Ipiña, escambell socorregudíssim d'aquells savis *a la violeta* que tant admirablement va satirisar Cadalso, no dexá de tenir en certs moments les seves ventatjes y especialment serveix, quan en la polémica se pot usar d'entre tots els arguments que'ns ensenya la filosofia, aquell indestructible que consistex en provar la proposició discutida aduhint unicament lo afirmat per la mateixa autoritat contraria.

Aquesta ventatja resulta mes gran, si la argumentació s'ha d'aplicar a materies o enunciats que en determinades circumstancies, o mirats

baix un punt de vista que encara que pot ser que no sigui l'verdader es bastant comú, semblan pecaminosos, agraviadors y punibles. Perque certament sino vivim avuy en aquells temps en que Beaumarchais compadía els espanyols perque tota la seva expansió política y literaria quedava reduída als caustichs humorismes de Figaró, no deixá de tant en tant d'haverhi moments en que ab tot y haber passat un sigle de

muertes, asolamientos, fieros males,

sebrats arreu pera conseguir una llibertat desde fa cent anys tan campanejada, casi be es precís pera tractar les materies avans aludides recorre al sistema de D. J. M. de Larra, qui cansat de llapis roig, retalls, censures y denuncies se va reduhir a tallar els seus articles pel patró d'aquell que compendía en el títul tot un sistema y que va batejar ab el nom de *La alabanza ó que me prohiban éste.*

Aquestes reflexions ocupan instinctivament el pensament, al veure reproduhits de tant en tant en les discussions parlamentaries y sobre tot en les polémiques de la premsa de Madrit, aquella pila d'esclamacions, dicteris y arguments efectistes que tenen per base la ingratitude, el desamor y mes qu'aixó el terrorífich separatisme dels catalans, quan algú de nosaltres diu o dona a entendre que segons el seu criteri la patria seva es Catalunya.

Perque es el cas que llegint els clássichs, els clássichs genuinament castellans, els mestres indiscutibles de la puresa y de la propietat del llenguatge castellá, trenca la delectació que al esperit ofereix son pulcrísim llenguatge una frase reproduída y tornada a reproduhir en tots els seus escrits, de la que resulta que ells, les autoritats per excelencia usen la paraula *Patria* en el mateix sentit y ab el mateix valor en que la usem els catalans; ¿per qué donchs, nosaltres, combatuts y discutits, no ens hem d'amparar en l'autoritat que mes indiscutiblement acatan els mateixos que'ns combaten a nosaltres?

Heus aquí lo que es aquet estudi (si estudi se'n pot dir de lo escrit ab el sistema del Doctor Ipiña) que be podria calificarse d'inventari y mes propiadament d'enfilall de retalls dintre un filferro: una demostració d'una de les tesis mes combatuda entre nosaltres, sense argumentació de cap mena; una senzilla anotació d'*autoritats*, y una defensa en que l'advocat deixa'l seu sitial para deixar el lloch als mestres fiscals de mes anomenada.

Sense altre pretenció donchs, per si algun dia en qualsevol de les polèmiques que vindran, a algú li es útil tenir a la ma lo que diuen les autoritats castellanques sobre aquesta matèria, aquí van tres filferros separats: un de poetes clàssics, un de prosistes clàssics y un d'escriptors mes moderns, prosistes y poetes igualment respectats com a autoritats.

Si altre utilitat no tenen, d'una cosa servirán que no deixa de tenir la seva importància y es pera demostrar que castellans y catalans pensen, en una de les qüestions que mes semblan allunyarnos, exactament de la mateixa manera: es a dir que ells, o a lo menys de entre ells els mestres, pensen com nosaltres.

Y que te en realitat de estrany, si els nostres comuns pares els llatins, aplicaban la paraula y la idea com la apliquem el catalans?

Així per exemple, Tácit en el llibre tercer de les seves histories diu que'l capitá Paulinus defensava ab especial punt el *forum Julii* (el presidi de Frejúli) *quod Paulino patria Forum Julii*, (1) perque era la seva patria; y mes avall pera anatematizar a una llegió que va assaltar en una revolta civil les muralles de la mateixa Roma, diu que era de funest exemple véurer la guerra entre germans *ante ipsa patriæ mænia; mænia muralles*, que certament no tenia la gran república Romana sino precisament la ciutat.

Y Corneli Nepos, pera fer el mes gran elogi del famós Timoleum (2) explicant com va lliurar a la ciutat de Corinto d'ahont era fill, diu parlant de ella (3) *ut et patriam in quo erat natus oppressam a tyranno liberaret...*

Els Poetes clàssics

Qui millor pot obrir la llista que'l mateix Calderón de la Barca?

Les seves, ab rahó, famoses comedies están plenes de demostracions.

En la Comedia per exemple *No siempre lo peor es cierto*, un dels personatjes, *Doña Leonor*, essent a Valencia, ahont passa la comedia, diu:

En la corte, PATRIA mía (acte 1.er escena 2.ª)

(1) Llibre 3, párraf. 43.

(2) Llibre 3, párraf. 80.

(3) Timoleum, cap. I.

ahont sembla que s'hiu ben clar que Madrid es la patria de la persona; y un altre personatge, *Don Diego*, que es de Valencia, ahont arriba desde Madrid al entrar en escena pera demostrar que es a Valencia precisament diu al seu indispensable *escudero*:

*Gran gusto es el volver un hombre
á ver la PATRIA, Ginés (acte 1.er escena 8.ª),*

frase que repeteix dues o tres vegades mes en tota la obra.

En l'altra donosíssima comedia *Fuego de Dios en el querer bien*, *Don Juan de Toledo*, caballer de Sevilla, arriba de Madrid y diu sencillament an el seu amic *Don Alvaro*:

*Tras mi fortuna me vengo,
á ver si encuentro en la ajena
el bien que en mi PATRIA pierdo (acte 1.er escena 9.ª)*

Lo mateix succeeix a l'altra comedia *El postrer duelo de España*; cada ciutat, o mes ben dit cada regió espanyola, envía un representant seu a *Fuenterrabía* a rébrer al Emperador Carlos V qu'arribá per primera vegada al nostre país. Don Pere de Torrellas, que es el representant d'Aragó, al arribar a Zaragoza de tornada de la recepció explicant lo que en ella había passat, diu:

*Todos me honraron de suerte
que de mil honores lleno
vuelvo á mi PATRIA... (acte 1.er escena 1.ª)*

y consti que's fa notar ben clar que no había passat ni un pam la frontera francesa.

A la Comedia *La Cruz en la Sepultura*, diu *Alberto*:

Sena es mi PÁTRIA, mi nombre Alberto. (Acte 2.ⁿ escena 3.ª)

La única variació que's trova en el teatre de Calderón en aquesta materia, es que hi ha vegades que expressant mes ampliament la idea s'enten per Patria la regió d'hont es fill el personatge en lloch del poble o ciutat. Aixís succeeix per exemple a la comedia *Guárdate de agua mansa* en la que l'*Hidalgo* asturiá

*Don Toribio Quadradillos,
hijo mayor y heredero
de mi hermano y mayorazgo
del solar de mi hermano*

arriva a Madrid, y fa que *Don Alonso*, el seu futur sogre que es d'Asturies igualment, al veure la seva verdaderament extremada simplicitat digui:

*Oh sencillez de mi PATRIA,
cuanto de hallarte me huelgo. (Acte 1.er escena 11.ª)*

Exactament lo mateix passa a l'altra comedia *La devoción de la misa* en la que el graciós *Pernil* diu:

*perdona, que pensé que eras
un amo que allá en León,
asturiana PATRIA nuestra,
dió la muerte á cierto hidalgo,*

dato per cert que dona una comprovació mes, si'l testimoni de Calderón no fos de sí prou bo, de com la paraula Patria es usada en el seu verda-der sentit; porque precisament el fet de que en altre vers de la obra se citi'l poble a que's refereix en els avans citats el personatge *Pernil* fa que Don N. Fernández de Moratín en el seu estudi crítich del teatre calde-roniá citi com a un dels defectes del seu autor el que escribís sense saver prou geografia, porque segons Moratín el poble citat no perteneix a As-turies sino a León; cárrech de que'l defensa el senyor Hartzenbusch en l'estudi que feu també ell del mateix teatre. De lo que resulta que'ls dos savis literats, fixantse y ocupantse especialment de dos o tres versos en els que precisament se suscita la cuestió, la discuteixen sense que a cap dels dos se li ocorri ni remotament el dir que'l disbarat está en l'us inadecuat de la paraula Patria.

Lo mateix que trovem a Calderón succeeix ab les obres d'altres autors, dels que per no fer massa llarga y árida la llista sembla que n'hi haurá prou retreyentne una cita. Aixís, per exemple, en la comedia del no me-nos eximi Moreto *La ocasión hace el ladrón*, el personatge *Don Pedro de Mendoza* desde San Lúcar va a Sevilla. d'ahont *deseos de Castilla* el

fan anar a Madrit passant avants per les serres de Cuenca per veure un parent seu, y explicant el viatge després diu:

*con dos mulas en fin y dos criados,
cargado de papeles y esperanzas
llegué de Cuenca á la famosa Sierra
antigua PATRIA de mi padre y tierra.* (Acte 1.er, escena VIII),

d'ahont resulta que la Patria d'aquest senyor es la *Tierra y famosa sierra de Cuenca*.

D. Francisco de Rojas Zorrilla, l'autor del inimitable *Entre bobos anda el juego*. *Don Lucas del Cigarral* en l'altre comedia seva *Donde hay agravios no hay celos y amo y criado* posa en boca del seu personatge *Don Juan*:

*En fin que á Burgos llegamos,
PATRIA en que los dos nacimos,
donde apenas conocimos
los mismos que antes tratamos* (acte 1.er, escena 1.ª)

De Tirso de Molina n'hi haurá prou ab dir que en el *Don Gil de las Calzas verdes*, aplaudit no fa molt pel públich de la Comedia de Madrit en tres actes, repeteix la idea quatre vegades (1). *Y en La Villana de la Sagra* se val precisament d'aquest concepte pera posar en boca dels seus personatjes el galán y el graciós dos sonets que per tots istils resultan de lo més típich del teatre d'aquella época. Heus aquí el diálech o els versos que recitan:

*Don Luis.—Despedirme de Galicia.
quiero.*

(1) Valladolid es mi PATRIA. (D. Martín. Acte 1, escena 10).

Trae sospechas D. Martín,

De que quien su amor ofusca

Soy yo que en su seguimiento

Desde mi PATRIA he venido (o sía de Valladolid a Madrid). (D.ª Juana. Acte 2, escena 1).

D. Miquel de Cisneros es su nombre.

Con una D.ª Elvira desposada.

SU PATRIA es Burgos. (D.ª Inés. Acte 2, escena 13).

Este es el D. Gil fingido,

A quien conoce su PATRIA (Valladolid)

Por D. Martín de Guzmán. (Quintana. Acte 3, escena 19).

Carrasco.—Yo de mi gallega.

*Don Luis.—Reino famoso, adiós, que alegre hago
ausencia de una célebre montaña,
pues que siendo mi PATRIA, como extraño
diste á mi juventud siempre mal pago.
Adiós Ciudad, sepulcro de Santiago,
que das pastor y das nobleza á España,
adiós fin de la tierra que el mar baña,
reino famoso, del inglés estrago.
Adiós hermana, que en tus brazos dejo
tu nobleza, tu fama, tu hermosura,
porque eres de mujeres claro espejo.
Adiós juegos, amores, travesura,
que aunque mozo, desde hoy he de ser viejo
si me ayudan el tiempo y la ventura.*

*Carrasco.—Adiós, ciudad gallega, noble y sabia,
asombro del alarbe y estorlinga,
estación del flamenco y del mandinga,
del scita y del que vive en el Arabia.
Adiós fregona, cuyo amor me agravia,
gallega molletuda; adiós, Dominga,
que aunque lo graso de tu amor me pringa
siento más el dejar á Rivadavia.
Adiós fondón, traspuesto en tantos cabos,
y conocido de los mismos niños,
que aquí te dejo el alma con mil clavos.
Adiós barajas, de mi amor brinquiños,
adiós, redondos y tajados nabos,
adiós, pescados, berzas, bacoriños. (Acte 1.er, escena VI).*

Aquets dos personatjes que aixís se despedeixen de la seva Patria van a Toledo: es a dir, no surten de Espanya.

No menos interessant es l'autoritat dels germans *Don Diego* y *Don Joseph de Córdoba* y *Figueroa*, *Caballeros de la Orden de Alcántara* y *Calatrava*, que en la comedia *Rendirse á la obligación* posan en boca d'un personatge:

*Yo soy, Federico excelso,
Don Fernando de Mendoza,
noble rama que desciendo
del tronco del Infantado.
Madrid es mi PATRIA, centro
y Corte del León de España. (Acte 1.er, escena II.)*

Se li ha ocorregut may a ningú calificar de separatistes a tots aquets autors per haver dit que la Patria d'un personatge es Madrit, Asturies, Aragó, Valencia o les *sierras* de Cuenca o la montanya asturiana?

Fins *D. Ramón de la Cruz* usa la paraula y la idea en el mateix sentit. En el tros més patétich del seu *Sainete para reir y tragedia para llorar, Manolo*, el protagonista que torna de presiri, diu:

Ya estamos en Madrid y en nuestro barrio

.....
*la PATRIA! que dulce es para aquel hijo
que vuelve sin camisa ni calceta. (Acte únich, escena VI.)*

Torna de Ceuta.

Els prosistes clàssichs

Será que'ls autors citats aplican al us del llenguatge la major amplitut o llicencia concedida habitualment als poetes? En realitat cap dels citats pot calificarse de afecte al *gongorisme* que dislocá la fraseologia en temps posteriors a la major part d'ells, ni molt menós a aquesta mena de *gongorisme* actual que sembla el numen poétich o cuan menos *conditio sine qua non* d'alguns escriptors moderns que pera acabarlos d'alguna manera han sigut batejats ab el mon de *modernistas*, y que pera parlar de la *vida* parlan de *llum*, pera parlar de un *literat* parlan de un *sant* y califcan de *morats* o *verts* o *grochs* els sorolls.

Y si faltés alguna proba, n'hi hauría prou ab rebuscar els escrits en prosa dels mateixos clàssichs citats. Per aixó no hi ha com comensar el filferro dels prosistas copiant al *Fénix de los Ingenios* o sigui Fray Lope de Vega y Carpio. Certament Lope de Vega es més conegut pel seu teatre que per la seva prosa, pero aixó no vol dir que no hagués escrit

algunes noveles, a les quals pertanyen els paragrafs que copiem tot seguit:

«*No pudo Diana dejar de aceptar el cargo* (Diana, disfressada d'home, obté del Rey el càrrech de Gobernador d'un territori de las novament descubertes Indies), *y besando la mano al Rey, con sus despachos y la gente necesaria partió de Valladolid á Sevilla... Pasó por Toledo, su PATRIA, y como allí etc.*»

—De la novela «*Las Fortunas de Diana*».

Y en l'altre «*Guzmán el Bravo*», diu:

«*Estuvieron algunos días más en Cartagena desde donde escribió Don Félix á su casa y en Murcia le alcanzó respuesta en que le daban cuenta como era señor de su casa, porque su hermano mayor había muerto sin hijos... Fué muy bien recibido Don Félix en su PATRIA...*»

El final d'aquesta mateixa novela explica com el protagonista va esser condemnat a mort y lliurat per l'Almirant de Castilla el Duch de Medina, el qui el va salvar per medi de D. Joan d'Austria que «*se le aficionó tanto que pidió á S. M. su vida; el cual no menos inclinado á su valor y sabiendo que nunca está sin enemigos se lo otorgó con condición de que no pudiese entrar en aquella Ciudad. Fuese á vivir á unos lugares que no estaban lejos della aunque después con el favor del mismo señor que tomó su protección por empresa digna de su grandeza le restituyeron la libertad de gozar su PATRIA donde yo le conocí, etc.*»

Y pera no citar més d'aquest autor heus aquí la carta que escriu Laura desesperada al saver que Lisardo ab qui tractava el seu casament havia fugit de Sevilla, ciutat de la que segons la novela abdós eran fills. «*De suerte señor mío que en este interés se fundaba vuestro amor y que me queriades tan mal que sabiendo que vuestra ausencia me había de matar os fuisteis y cuando menos á la Corte; acertado remedio, como quien sabía que estaba en ella el río del olvido donde dicen que se quedan tantos que no vuelven á sus PATRIAS eternamente, etc.*» (De la novela *La más prudente venganza*.)

Sería inútil per lo molt coneguts que son ja, citar alguns trossos de Cervantes quina autoritat incontestable li ha conquistat el nom y la categoria de prímpcep y primer d'entre tots els prosistes castelláns. Coneguéssim es aquell trós en que D. Quijote uneix el nom de la seva Patria la Mancha al propi seu per imitar més en tot a Amadís de Gaula y els

altres cinch o sis que repeteix la idea en tota l'obra que no es pas necessari citar ni retallar.

Mes no sols es en el Quijote ahont Cervantes te ocasió de predicar ab l'exemple y repetir la aplicació de la paraula. Les seves noveles exemplars están plenes d'aplicacions. Aixís per exemple en *Las dos doncellas* aquella en que diu de Barcelona que es «*Flor de las bellas ciudades del mundo y honra de España.*» Teodosio pregunta a Leocadia d'ahont es y de qui es filla; aquesta va contestar que «*era de Andalucía y de un lugar que en nombrándole, etc.*» y declarantse un xich més avall diu referintse a aquestes paraules «*en lo que toca á mi PATRIA la verdad he dicho, en lo que toca á mis padres, etc.*» ahont se diu ben clar que la Patria d'aquesta noya andalusa es precisament Andalusía. En la mateixa novela Teodosio diu: «*Mi nombre es Teodosio, mi PATRIA un principal lugar de esta Andalucía.*» Per sa part «*Rinconete y Cortadillo*», els Reconet y Talladell de nostre Bulbena, després de fer mil embuts pera no contestar al Senyor Monipodio «*el cual pregunto á los nuevos el ejercicio, la PATRIA y los padres*», digueren: «*la PATRIA no me parece de mucha importancia decir la ni los padres tampoco*», y ben esbrinat resulta per declaració dels propis interessats que la Patria de Rincón es el *lugar de Fuenfrío* y la de Talladell «*El Pedroso, lugar puesto entre Salamanca y Medina del Campo*». Y encare es precís fer notar que ni pels vestits, ni aire, ni llenguatje, ni per res de lo que en el Rincón ni en el Cortado podían notar, el senyor Monipodio ni cap dels seus venerables consòcis podían duptar un sol moment de que'ls presentats fossin espanyols y ben espanyols; a qué venía donchs que Cervantes fes preguntar quina era la seva Patria si s'hagués entés que sols per ser espanyols la seva Patria era Espanya?

Fins el célebre D. Diego Cañizares, el renombradíssim *Celoso Extremeño* (novela d'aquest nom) s'estableix a Sevilla fent molt poch honor a la seva terra «*porque la estrechez de su PATRIA era mucha y la gente muy pobre*».

Si deixém a Cervantes per estudiar autors més clàssichs si es possible ens trovém ab una cosa més grave encare. Llegéintse per exemple las aventuras del pobre Llátzer de Tormes condemnat a patir fam y miseria tota sa vida, y quan arriba a recordar com a temps de las vacas grassas el que va passar ab els dos primers amos porque cau en mans d'aquell *hidalgo* incomparable y típich entre'ls típichs que va tenir la desgracia

de trovar a Toledo «*Desta manera — diu. estuve con mi tercero y pobre amo que fué escudero algunos días y en todos deseando saber la intención de su venida y estada en esta tierra; porque desde el primer día que con él asenté le conocí POR SER EXTRANJERO, por el poco conocimiento y trato que con los naturales della tenía. Al fin se cumplió mi deseo... díjome ser de Castilla la Vieja y que había dejado su Tierra, etc.*» (Com a bon hidalgo per no treures el sombrero quan pel carre'n trovava a un altre que era un xich més qu'ell y no se'l treya primer) (1).

Qué succehiría si ara'ls cataláns imitant aquest istil y aquest llenquatje que cap castellá pot deixar de trovar inimitable, comensessim a tractar d'estrangers a tots els que no son fills de Catalunya?

Aquell escriptor que va disfrassar ab sistemática constancia el seu nom ab el de *Por un Ingenio de esta Corte* en la seva novela *No hay desdicha que no acabe*, paga també el tribut de tots els clássichs y explica com el seu héroe després de quatre anys de guerra «*volvía á Lisboa á donde por premio de mis servicios me dieron una gineta; creció en mí el deseo de ver mi PATRIA y el amor de Fenisa, que pudiendo más en mí este afecto me partí á ella y aunque no hay más que la distancia de seis leguas la juzgaba siete mil, entré por la villa á las cuatro de la tarde, etc.*» y més avall diu: «*En fin por no cansaros con digresiones yo supe de mi padre como un fidalgo de esta Corte que en aquella ocasión era huésped en aquella PATRIA ó por mejor decir pasajero, que visitando unos lugares suyos, etc.*» Ahont tenim que además de ser la Patria un lloch determinat de tot un regne, es estrany a ella el regnícola que d'ella no n'es fill.

A propòsit de la *Corte* hi ha un llibre curiosíssim clássich també que's titula «*Guía y avisos de forasteros—que vienen á la Corte,—Historia —de mucha diversión; gusto y apacible entretenimiento—donde verán lo que le sucedió á unos recién venidos:—Se les enseña—á huir de los peligros que hay en la Corte,—y debajo de novelas morales y ejemplares escarmientos—se les avisa y advierte de cómo acudirán—á sus negocios cuerdamente—su autor.—El Ldo. D. Antonio Liñán y Verdugo*», en el qual llibre el seu autor posa en boca de un tal D. Diego lo següent: «*Pero habeisme puesto tanto miedo que ni me he de atrever á emprender lo primero ni aconsejar á mis hermanos lo segundo, sino que acabados mis negocios volverme á mi PA-*

(1) Vida del Lazarillo de Tormes, por Diego Hurtado de Mendoza.—Tractat III.

TRIA, yo casaréme con mi igual, que ya sé las costumbres de mi tierra y la hija de mi vecino» (vegis com la seva Patria es la seva Tierra). (Del «Aviso Séptimo»). En un altre tros diu: «Pocos años ha que vino á esta Corte á cierta pretensión un hidalgo mozo, vecino mío, y regidor en mi PATRIA». (Novela y escarmiento primero). Y afegeix en altre tros: «Pareciéndome más conveniente que ella se criase entre los suyos encaminando uno á las letras y el otro á la guerra, porque cada uno en su PATRIA en lugares cortos se cria con más obligaciones de proceder como hijo de quien es».

D.ª María de Zayas y Sotomayor, senyalada com un dels primers novelistas posteriors a Cervantes, en el seu donosíssim *El Castigo de la Miseria* diu: «Diciéndole haber sido su difunto consorte un caballero de lo mejor de Andalucía que asimismo decía serio la señora dándole por PATRIA la famosa ciudad de Sevilla.»

També Sevilla es la Patria de D.ª Clara de Monsalve, heroína de «*El Disfrazado*» de Alonso del Castillo Solorzano. «Sevilla, metrópoli de Andalucía, ciudad populosa y de las más ricas de España es mi PATRIA, nací en ella, etc.», y el mateix autor á la novela *La Garduña de Sevilla y Anzuelo de las bolsas*, fa a Orduña PATRIA d'un dels personatjes (cap. XX).

La vida de *D. Gregorio Guadaña* por D. Antonio Enriquè Gómez, clàssich escriptor del sigle xvii parangonat ab Montalbán, comensa d'aquesta manera: «Capítulo I.—Cuenta D. Gregorio su PATRIA y genealogía. Si está de Dios que he de ser el cronista de mi vida vaya de historia. Yo señores míos nací en Triana, etc.»

Quevedo al esplicar en la seva *Vida del Buscón ó El gran tacaño* un tros del viatge que fa l'héroie pera anar a Madrid, posa en boca de aquell hidalgo que porta'ls pantalons aguantats ab una agulla y va sense camisa la següent explicació: «Tras esto me dijo que iba á la Corte, porque un mayorazgo raído como él, en un pueblo corto olía mal á dos días, no se podía sustentar y que por esto se iba á la PATRIA común, adonde caben todos y adonde hay mesas francas para estómagos aventureros (cap. XII).

De qui podrián copiarse una pila de textos comprobats es del no menos clàssich P. Isla.

Cuantsevol que hagi llegit el conegudíssim *Gil Blas de Santillana*, haurá vist com aplica la paraula Patria entre altres en els capítols VI y VII del llibre séptim y en el XII del llibre deu; y com el barber que troba Gil Blas en el cap. IX del segon llibre y que va de Valladolid al seu

poble *Señor Gil Blas*—diu—*aquel es el lugar de mi nacimiento*, (Olmedo). *No le puedo volver á ver sin llenarme de júbilo. Tan natural es en todos el amor á su PATRIA.*

Deixant apart la prosa purament literaria convé fixarse en altres autoritats que tenen baix cert punt de vista fins mes valor si's vol que les citades: no perque els autors la tinguin mes gran com a castissos y classichs literats, sino perque sentho de veres, conreuaren la prosa històrica y per tant les aplicacions que feren tenen molta mes importancia.

Aixís entre altres y deixant de banda la historia de guerra dels *moriscos* per haber ja citat a son autor Hurtado de Mendoza, trobém que Solís per exemple després de haber descrit en el cap. III del llibre segon de sa *Historia de la Conquista de Méjico* els territoris y ciutats que formavan aquest imperi, y de haberhi incluit entre ells a Trascala, esplicant l'assalt de Cholula, altre ciutat mejicana, diu: «*Los trascaltecas se desmandaron con algún exceso en el pillage y costó su dificultad el rocoogerlos: hicieron muchos prisioneros, cargaron con ropas y mercaderías de valor y particularmente se cebaron en los almacenes de la sal de cuya provisión remitieron luego algunas cargas á su ciudad: atendiendo á las necesidades de su PATRIA en el mismo calor de su codicia*», que es lo mateix que dir que sent mejicans tragueren sal de una ciutat de Méjich pera portarla á la seva patria Trascala, que també era mexicana. (Historia de la Conquista de Méjico—llibre 3 cap. VII.) Una cosa semblant succeeix al cap. VII del mateix llibre tercer referintse á Zempoala.

Mes n'hi ha una d'història, de entre totes les que poden citar d'autoritat especial en aquesta materia, per son llenguatge com cap altres ingenua, per son criteri gens sospitosa y per son judici desapassionada, història que haurían de haber llegit cinquanta vegades tots els espanyols y que haurían de saber de memoria tots els governants, la «*Historia de los movimientos, separación y guerra de Catalunya en tiempo de Felipe IV*», que está rublerta de textos singularment avalorats per les dos circumstancies de ser castellá, y militar castellá que guerrejá contra Catalunya, son clássich autor *D. Francisco Manuel de Melo* y de tractar precisament de la qüestió que tracta.

En ella diu, que declarada la guerra «*Juntos los catalanes en sus cortes, entonces se comenzó á tratar generalmente del miserable estado de su PATRIA...*», de Catalunya (llibre 3.er); y esplicant la sessió posa en boca

de aquell Bisbe de Urgell *que nació más felizmente de la virtud que de la naturaleza*, un discurs, en el que entre altres coses diu: «*Véome.... superior á algunos en la fortuna y á mis méritos primero, á aquellas obligaciones antiguas de la sangre y de la PATRIA se añaden estas del premio que en vosotros he hallado...*» (Llibre 3.er)

Qui llegexi'l llibre veurá que no es solsament en aquets dos llochs ahont s'usa en aquest sentit la paraula *patria*, sino que per el contrari ab el desembrás propi de un home que escribia imparcialment pera pintar la realitat de les coses, usa y repeteix la idea, y no solsament aquesta, sino altra tant digne com ella de ser notada en el present enfilall, o sia la de distingir l'Estat de la Nació definint las dos entitats tal com las definim nosaltres seguint el criteri filosófic que predicá ja en el seu temps el mateix St. Tomás.

Y notis be, que Melo anticipantse a quantsevol crítica que pera'ls meticulosos pogués meréixer la seva ingenuitat de llenguatge, s'anticipa en el prólech á disculparse. «*Llamo á los soldados del rey D. Felipe—diu— algunas veces católicos como á su rey: no se quejen los más de esta separación; sigo la voz de los historiadores. Otras veces les nombro españoles, castellanos, ó reales: siempre entiendo la misma gente...*» ¿Per que no s'escusa igualment de lo que podria semblar molt mes grave, aixó es de dir *patria* catalana y *nació* catalana, o *estranger* pera'ls catalans al que sent espanyol no era fill de Catalunya?

Perque tot aixó's llegeix á la seva Historia. D'en Santa Cilia diu que era un *caballero de NACIÓN mallorquin* (llibre 1.er) y describint Catalunya (en el mateix llibre) diu que'ls catalans *entre las más NACIONES de España son amantes de su libertad* que es ni mes ni menos, y per dirho clarament bastant mes de lo que en els temps presents ha sigut titllat de separatista y antiespanyol per aquells espanyolistas copia é imitació dels de aquells temps, que mereixen del mateix Melo la llástima y el despreci del orgullós á qui la seva tossuderia no deixa ni pensar; y contra'ls que'l conde de Oñate en la Junta magna convocada pe'l Compte Duch pera justificar la guerra pronunciá aquell per tots estils hermosíssim discurs en el que repeteix una vegada mes l'idea: «*¿Sería buen ejemplar para los otros reinos cualquiera dicha de estos rebeldes?* (els catalans) y *con más peligro de esta corona, que se compone de NACIONES tan diversas...*» (Llibre 2.^{on})

Per si aixó no fos prou clar, les dos vegades en que tracta de la sepa-

ració del govern de Catalunya del Marqués de Spínola y del seu nomenament de general del exèrcit castellà, diu que's va tenir en compte que ell pera'ls catalans era *extranger*...

Entendían extraordinariamente, y no sin buenos fundamentos, que este modo de gobierno, podría ser el más suave á la provincia porque elevando el ejército á manos de su natural (el desdixat compte de Sta. Coloma), *no podría haber la ocasión de queja que pudiera, trayendo el principado al gobierno del EXTRANGERO* (el Marques de Spinola), (del llibre 1.er)

Y no hi ha dupte que'l Marqués de Spínola era espanyol....

Els escriptors moderns

En els temps mes moderns, de principis del passat sigle XIX cap ensá, els escriptors de mes prestigi, els que han escrit allunyats de aquest ambient de apassionament e intransigencia ab que han envolcallat mitja Espanya els polítichs d'ofici y els periodistes del *perro chico*, han seguit usant com no podia ser menos, el mateix llenguatge, en el mateix sentit que'ls seus mestres clàssichs.

Y com a comprovant, heus aquí'l filferro sense comentaris, sense distincions y sense justificacions que faría massa llarch, un conjunt ja prou llarch de sí.

El Duch de Rivas en *El paso honroso*, cant segon, diu:

*También, oh docto esclarecido Mena,
Honor del Betis, de mi PATRIA gloria.*

El Duch era fill de Córdoba, com pot veures en el següent tros de *Don Nicomedes Pastor Díez*:

...Córdoba, la PATRIA de tantos ingenios y de tantos hombres grandes, cuna de Séneca y de Lucano, de Averroes y Aviara, de Juan de Mena y de Góngora, Córdoba es también la ciudad donde nació D. Angel de Saavedra y Córdoba debe ser una PATRIA muy bella y muy querida... (Vida del Duque de Rivas D. Angel de Saavedra hasta el año 1842.)

D. Pedro Antonio de Alarcón, l'autor de *El sombrero de tres picos* y del *Diario de un testigo de la guerra de Africa*, a *La Alpujarra* diu: «*Era la persona cuyo nombre figura el primero en la dedicatoria de estas páginas;*

persona respetabilísima, á quien varias veces habré de mencionar, penetrado de agradecimiento, cuando hable de nuestras reiteradas ideas á Múrtras su PATRIA y habitual residencia—(3.ª parte, II.)

Fernan Caballero a la seva Elia á España treinta años ha, diu: «Es preciso tener en Sevilla su PATRIA y sus amores para enagenarse y gozar como lo hacia Carlos en la felicidad de su regreso (cap. XIII.)

Y la Tula Gómez, D.ª Gertrudis Gómez de Avellaneda escribía al venir a Espanya el següent conegudíssim sonet:

¡Perla del mar! ¡Estrella de Occidente!
¡Hermosa Cuba! Tu brillante cielo
la noche cubre con su opaco velo
como cubre el dolor mi triste frente
¡Voy á partir! La chusma deligente
Para arrancarme del nativo suelo
las velas iza y pronta á su desvelo
la brisa acude de tu zona ardiente
¡Adiós, PATRIA feliz! Edén querido,

.

Y era en un temps en que Cuba encara era espanyola...

Fins el P. Coloma en el seu terrorífich y misteriós *El Salón Azul*, explica que altament intrigat arriba a Deusto (Vizcaya) y sabent que un coadjutor es de Zarauz (poble de Guipúzcoa) el crida y li diu—¿y no sucedió allí—en una casa de Zarauz—algo extraordinario?

Iluminose su redondo rostro con los reflejos del amor PATRIO y contestó con grande énfasis etc. (Nuevas lecturas).

De qui citar la autoritat pera no ser inacabable aquesta llista, que pugui ser de mes pes que la del crítich implacable, del estilista, del mes temible dels escriptors castellans contemporanis, o sía d'en Valbuena?

En Valbuena a mes dels *Ripios* ha escrit uns *Capullos de Novela* y en una d'ellas diu que la patria de la verdadera llegítima y auténtica *Tia Favierra* es Fuenlabrada, un poblet de la conca del Tajo

.

Y heus aquí com d'unes notes escrites com les del *pedante* Ipiña ab un filferro y unes estisores, resulta que'ls catalans, pera parlar com cal, hem dé dir que la nostra patria es Catalunya.

Com s'ha dit sempre; desde que's van escriurer aquells versos que diuhen:

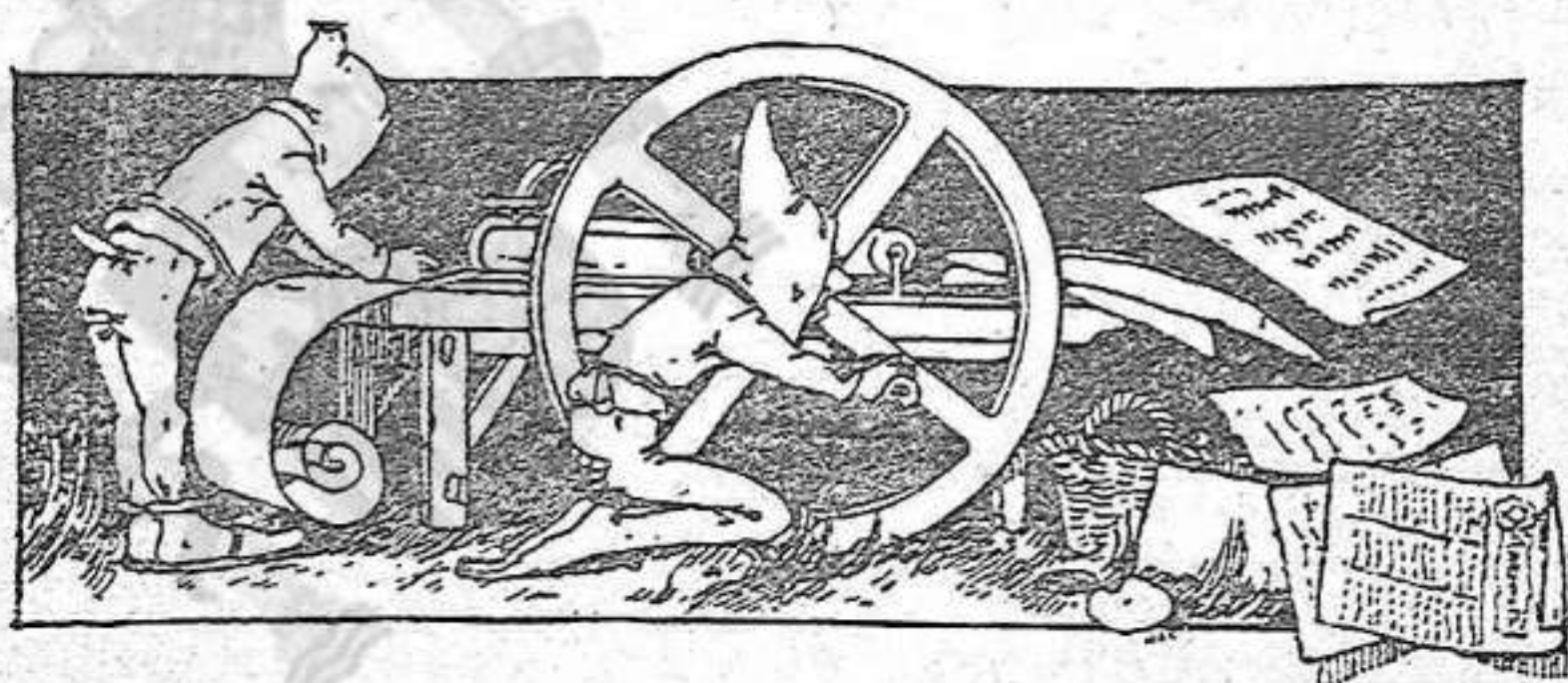
Oh! serras desiguals que alla en la patria mfa
Dels núvols e del cel de lluny vos distingfa
Per lo repos etern, per lo color mes blau...

Fins a aquells que comensan:

Dolsa Catalunya,
Patria del meu cor

.
.

F. MASPONS Y ANGLASELL

Invocació á la Reina de Catalunya

En aqueix mes de Desembre, plaent a María Verge y a María Mare, be'ns plau demanar a Aquella a qui aclamém com a *Sedes Sapientiae* el perdó de nostres errors y l'aclariment de nostres ignorancies. Ab aqueixa fí invoquém a María, seguint docilment la veu forta y serena del Excm. e Ilm. Sr. Bisbe de Vich, autor de la bellíssima *Visita Espiritual*.

I. Verge prodigiosa, trono puríssim ahont reposá la Eterna Sabiduría quan vingué al mon a ensenyar lo camí de salvació, alcansáu als vostres catalans aquella Fé que enfonza les montanyès, omple les valls y fa planer lo camí de la vida.

II. Mare castíssima, mirall de puresa, flor de les verges, que portareu al mon lo bálsam d'incorruptió, Jesús Fill de Deu, alcansaunos la honestitat de les costums públiques.

III. Profetissa admirable, que benehireu y alabareu al Etern més que no pas totes les gerarquies angéliques plegades, feu que sia desterrat d'aquest poble vostre l'esperit de maledicció y de blasfemia.

IV. Rosa de caritat, foch que sens consumir escalfa, trayéu de Catalunya l'esperit de discordia, y ajuntéu a tots sos fills ab cor de germans.

V. Santa Engendrada del Etern, Filla del vostre Fill, feu que may se desfassa aquest poble catalá que Vos espiritualment engendrareu.

VI. Verge poderosa, més forta que un exércit en ordre de batalla, desde vostre alt castell de Montserrat defensáu de enemics espirituals y temporals a tota la terra catalana que teniu encomenada.

VII. Senyora de Montserrat, que teniu vostra santa montanya voltada d'oliveres, signe de pau, alcansáu als pobles de Catalunya una pau cristiana y perpetua.

Dr. D. JOSEPH TORRAS Y BAGES
actual Bisbe de Vich.

Cançó de Maig

Cantau ¡oh cors! Sonriu la primavera,
y ab son encís de germinal virtut,
fa rebrollar les fonts de joventut
pel món ja vell, com en sa edat primera.

Sembla que tot, en un suprem esforç,
tornar al temps del Paradís voldria;
y el preludi ne canta ab l'harmonía
d'aigues, celísties, aucellada y flors.

Sembla que tot l'aspiració pregona
a una bellesa intacta, virginal,
com a l'amor més tendra y maternal,
dins aqueix himne qu'are'l Maig entona.

Y be l'aclama sense mot precís,
l'himne suau que la natura eleva,
¡oh reina dolça de les flors, oh Eva,
lliri suprem y cor del Paradís!

Mes ay, si'l cor humá, com la natura,
demana un'Eva — puretat y amor —
també la vol que sapia de dolor,
qu'ab plor suau li calmi l'amargura.

Y veus-aquí dins la claror de Deu
la Verge-mare, l'única profeta,
suprema creació d'un Deu poeta,
qui fentse home volgué ser fill seu.

Vestint de sol, d'estrelles coronada
y ab la lluna a sos peus, fulgura en pau,
com a la mare del ver Deu escau,
trionfadora, sublim, immaculada.

Però sos ulls inclina compassius,
mártir un temps de llágrimes ungida,
qu'en sacrifici, de dolor tranzida,
se feu tots els humans fills adoptius.

Mare de Deu es tota santa y pura,
Mare nostre sufrí y tota es perdó:
tal respòn a l'humana aspiració
lo qu'excedeix tota real criatura.

Ella, primera en el consell etern,
conjunta está ab la Trinitat divina,
y a sa triple corona tot s'inclina,
cels, móns, abismes y'l meteix infern,

Flor de la terra y de la sang humana,
domina'ls chors de cèlichs esperits,
qui tots la cantan, y a son nom rendits
la proclaman per Reina Sobirana.

Del univers portantli nous tributs,
arreu li fan de missatgers els Angels;
li forman cor esplèndida'ls Arcangels;
la perfuman extátiques Virtuts.

Dominacions per patges li assisteixen,
y unintse Principats y Potestats,
armes de llum y ceptres may trencats
allà a sos peus eternament rendeixen.

Son pensament esglaya'ls Querubins,
Tronos remuntan sa trionfal cadira,
y de la flama que son cor respira
reben ardors més pura'ls Serafins.

Per Reina de cascun tots la proclaman
els ordes del humans glorificats:
Patriarques y Profetes inspirats
ab l'astre bíblich d'Israel l'aclaman;

y'ls Apòstols de Crist reveladors
mestra l'axalçan, y per tot l'empiri
li fan ofrena de la palma o'l lliri
Mártirs, Verges, Ascetes, Confessors...

Ella també en la vall de l'anyorança
regna en les flames d'expiador torment:
son nom hi calma'l sospirar pacient
fenthi surar l'arch-iris de s'aliança.

¡Oh! y en la terra dels viadors mortals
res com ta imatge nos atreu María,
estel d'amor qu'a l'aua y l'agonía
nos umple ab rou del cel los llagrimal.

Estrella ets tu de l'aua anunciadora
del Sol de la justicia, qu'es ton Fill,
y ton afecte sobre'l cor senzill
del amor de Jesús es ja l'aurora.

L'angèlich riure del infant es teu,
teu es el plor d'amarga penitència.
Tu dones l'últim raig a la consciència
del qu'en tenebres va fugint de Deu.

Per tu'l desesperat veu l'esperança
¡oh refugi segur de pecadors!,
y tot l'estol dels humanals dolors
¡oh conhort d'affigits! per tu s'amansa.

A tu del vell, la viuda y l'orfanet,
rebuig, del món, la súplica's llamenta:
a tu, de pena y goig per confidenta,
la vida aboca son més viu secret.

Ton nom escampa pregonant tes glories
també'l cor gegantí de les nacions,
y tremolant en los antichs penons
te saluda l'estol de les victories.

Per viles, puigs, riberes y tossals,
t'alça la terra beneíts santuaris;
y, poemes de pedra llegendaris;
cantan de tu les velles catedrals.

Oh Verge Mare! com per temps enrera
encara avuy la nostra patria't sent.
¡Oh estrella de la patria renaixent,
fesla florir en nova primavera!

MIQUEL COSTA LLOBERA, PRE.

A la Mare de Deu dels Temps Moderns

Oh Vos qui sou un ritme y una claror molt pura,
oh la Madona clara ab el rosat Bambí,
ab una diadema d'or jove qui fulgura
la boca vellutada, les galtes de satí!

Apiadeuvos dels fills que topan y qu'udolan,
Lliri inclinat envers un mon axerrahit,
Vos qui regneu en mitj dels estels qui tremolan
quan nosaltres anèm cayent entre la nit!

De tot arreu s'axecan brugits y fumerades,
son palides les boques, sinistres les mirades
y llamps d'un vert malalt esglayan nostra vista.

A Vos clamèm, Senyora, plorosos d'anyoransa.
Puig sou la nostra Vida, Dolcesa y Esperansa,
floriu en les tenebres com una lluna trista!

JOSEPH CARNER

L'ombra de la Mare de Deu

Ja no n'he pogut esbrinar pas may el perque desde menut, la nit, sempre m'ha suscitat una certa devoció a la Mare de Deu.

Y encara n'experimento aytals efectes sens endevinarne les causes secretes.

N'hi han tantes, en totes les coses, d'influencies maravelloses que, per mes que l'home s'escarrassi per capirles, no n'arriva a treure may l'aygua prou clara, y les misterioses causes, continuant ignotes al savi escorcollayre, van fent tranquilament el seu fetl...

Jo no puch dir més que, desde ben menut, l'espectacle de la nit sempre m'ha fet sentir una cosa vaga, que no se dir ni descriure,..... com una alucinació misteriosa que 'm desperta a la memoria el dolç recort de la Mare de Deu.

Y malgrat la fermentació de les humanes concupiscencies que creixen y 's desenrotllen ab la mateixa creixença del home, y que 'n son les aygues que més entorcan y amussan sos delicats sentiments, jo he continuat com sempre, experimentant gratament la mateixa sugestió espiritual, devant l'espectacle de la nit.

Y precisament la vegada que més intensament vaig sentir-la, va esser una d'aquestes nits passades de primers de Desembre.

Y está clar que, no poch hi influiría, l'alegría que experimento al veurer l'entussiasme ab que per tot arreu es festejada la Mare de Deu ab motiu de les Bodes d'or de la proclamació dogmática de sa Inmaculada Concepció.

Donchs; vetaquí qu'aquell vespre, al anar a tancar la finestra de ma arcoba, la nit era serena y espléndidament estrellada; y allavors me vingué el desitj d'escorcollar detingudament la mágica influencia.

Y com que s'esqueya una nit tan abonansada, tan benigna y plácida, vaig romandre llarga estona estintolat al empit de la finestra, observant, contemplant, y fruhint ab el deliqui del poeta les incomparables maravelles de la nit.

Y verament la nit, era per mí, com una estampa blava, que a la potencia del esguart de la imaginació s'hi anaven esgrafiant, y transparentant tots els perfils de l'esbelta silueta de la Mare de Deu.

Les maravelles de la nit enginyosament conjuminades per la fantasia, eren els perfils ab que s'anava esbossetant la mística figura.

¡Oh, sí; la nit no es més que l'estampa blava de la Mare de Deu!

La nit, es certament l'ombra sagrada de l'Inmaculada qui passa silenciosament, a flor de nostra terra per endolcirne la salabor de la vida!...

Judit, es una de les moltes figures de la Mare de Deu. Y la nit, es el simbol mes perfet d'aquella Judit hermosa y valenta. Car el Sol, es com Holofernes, que aixís com aquest feya morir de set als pobres israelites assetiats dins les ciclópees muralles de la ciutat de Vetulia, un jorn, quan ubriach dormia dins de sa tenda magnífica, fou occit de l'espasa de la valenta y hermosa Judit, aixís també 'l Sol que es complau en aixugar la sahor de la terra, y dempna a morir de set a totes ses plantes y flors, quan ubriagat pel meteix perfum de sa propia reialesa y sobirana magestat, s'acodorm dins sa magnífica tenda de blau atzur, es també occit per una dona hermosa y valenta, la nit, que avansa resoluta y a peu descals per no fer remor, y li lleva 'l cap ab la traidora espasa de la fosca.

Y 'l Sol, queyent a la posta tot roig y sagnós, es la testa llevada del gegant vensut, qu'encara deixa dins sa tenda blava els nuvols flonjos del seu jas tots emporprats ab sa sang reyal. Y si 'l Sol, s'acluca dintre 'l mar, apar talment que 's posa demunt d'una inmensa assafata de metall brunyit, que tota s'ompla de riells de sang. Y si 's capbussa derrera les montanyes, sembla que la testa llevada, es destimba daltabaix d'unes superbes muralles...

Y esdevé llavors l'imperi de Judit, la nit hermosa y valenta, saturada de dolcesa, de misericordia y vida.

Y totes les flors, qu'ara suara, 's morien assedegades, es revifen y redressen, copsant dins sos beyres la rosada vivicanta que plou del cel seré y estrellat, que devalla ab la suavitat de la misericordia, y plou ab la dolcesa d'un ruixim medicinal.

Y vétala aquí com passa, a flor de nostra terra la Verge Immaculada, ab son folgat mantell blau, ab la blavor intensa de les mars fondes; y ab tota sa corona d'estrelles, xó es, les dotze constelacions del Zodiach, y la mitja lluna per escambell; y la serpent del orgull vensuda y allargassada sota sos peus, la Via-láctea!

Y la Mare de Deu somriu, y vetaquí per que tota la terra s'aclara de la celistia qu'escampa sa riallera mirada, y la Natura 's perfuma de la poesia qu'esbandeixen sos llavis somrients...

Y l'olor de la nit, es com de roses místiques, y cinamóm, y mirra, y vares de Jessé y lliris de les valls, y balsem de vida, y violes boscanes, y rahim florit... Es que les robes de la Mare de Deu, encara fan aquelles meteixes olors que hi sentía Salomó...

Y la mar que, mentres es dia, va avalotantse y enmaranyantse, quan es nit, devalla d'a montanya un ventijol suau que l'amoixa y amanyaga... Es l'alé de la Mare de Deu, que l'abonansa; y que també apaybaga la mar de les passions que 's revoltan y regolfen dintre 'l cor del home...

¡Oh, si! Verament la nit serena y estrellada, es l'ombra de l'Immaculada que passa, a flor de la terra suavisant les asprors de la vida!...

— ¡Salve, Reyna y Mare de Misericordia, Vida, Dolçura y Esperança nostral!...

Y va semblarme com si tota la Natura, agrahida volgués acompanyarme en el res de la Salve Regina.

Y allá al meu devant y molt aprop, s'hi ovirava retallada en lo cel blau la magestuosa silueta del nostre angust Montserrat.

Y véusela aquí, l'Orga monumental de la nostra terra! Y en mon entusiasme, talment va semblarme que n'apercibía les armonies de tots sos registres.

Les *veus celestials*, dels angels qu'hi glosen... les *veus humanes*, dels monjos qu'hi resen... els refileys dels *aucells* qu'hi nian... els *arpegis* dels degotalls qu'hi ploren... el *trémol* del Llobregat que remorejant s'escorra per sa falda... y les mils veus y variades modulacions de tota

sa superba y gegantesca *trompetería* que, manxada pel vent de la nit, ab els motius y ayres de la musica polifónica, m'acompanyaven al cant de la *Salve Regina*...

R. GARRIGA, PBRE.

Sant Sadurní Noya, 3 Desembre 1904.

INDEX

	<u>PÁGS.</u>
I. — Olot, per Francisco Albó.	V
II. — A una donzella, per Joseph Carner.	VI
III. — L'ánima de la veyá, rondalla popular tramesa per Sara Lloréns y Car- reras.	IX
IV. — Pel Montseny: Cap al tart, per Jaume Bofill y Matas.	XI
V. — Lletres del Beat Joseph Oriol á Dona María de Rajadell y Vallgor- nera, d'Olot.	XIII
VI. — Perfils, Cant de Pasqua, per Mossen Joseph Paradedá y Sala.	XV
VII. — Llettra menuda, per Joseph Berga y Boix.	XX
VIII. — Descripció d'Olot per Pau Estorch y Siqués, Tamboriner del Fluviá.	XXI
IX. — Una variant olotina de «La Cendrosa» tramesa per Gumersinda Mata.	XXV
X. — Cansóns, per Celestí Devesa.	XXXIV
XI. — Historia d'Olot, segóns un olotí.	XXXVII
XII. — Oració que diuhen á Olot abans de combregar, tramesa per S. Llorca	XXXIX
XIII. — L'Incomparable Joseph Gassiot, per Joseph Carner.	XL
XIV. — Sant Aleix, rondalla popular tramesa per Sara Llorens.	XLIII
XV. — A la Verge del Tura, Els joves, A una qui's casa, A una frévola dona, Tes mans, Parlant del mar, Discretetj, A Santa Eularia, per Jaume Bofill y Matas.	XLVI
XVI. — Olot absolutista.	LIV
XVII. — Sonet: A les garibaldines prodigiosament multicolors qu'expen mon amich Esteve Dorca d'Olot. per Joseph Carner.	LVII
XVIII. — En Joaquim Vayreda, per Joan Llimona.	LVIII
XIX. — Estanislao Vayreda. per Ramón Bolós.	LXI
XX. — Recorts de la darrera Carlinada, d'en Marian Vayreda, per Joaquim Ruyra.	LXXI
XXI. — Un casori, per Esteve Cardelús Carrera.	LXXV
XXII. — Platraver, per J. Berga y Boada.	LXXX
Appéndix:	
Cansons de Pandero, per Joan Maragall.	LXXXVII
La idea de Patria segons les autoritats castellanés, per F. Maspons y Anglasell.	XCII
Invocació a la Reyna de Catalunya, pel Dr. D. Joseph Torras y Baiges, bisbe de Vich.	CIX
Cansó de Maig, per Mn. Miquel Costa y Llobera, Pbre.	CXI
A la Mare de Deu dels Temps Moderns.	CXV
L'ombra de la Mare de Deu, per Mn. R. Garriga, Pbre.	CXVI